

Jelige: Adok-veszek

AZ EMBERKERESKEDELEM KRIMINOLÓGIÁJÁNAK
ALAPVONALAI

2014. OKTÓBER 28.

Tartalom

1. Bevezetés.....	3
2. Miért fontos a szabályozás?.....	4
3. Nemzetközi egyezmények az emberkereskedelem elleni küzdelemben	11
3.1 Rabszolgaság elleni egyezmény	11
3.2 A fehérkereskedés elleni egyezmény	11
3.3 A 20. század második felének jelentősebb egyezményei	13
3.3.1 A prostitúciós emberkereskedés elleni ENSZ egyezmény	14
3.3.2 Az EU Emberkereskedelem elleni együttes fellépése	14
3.4 A 21. század legjelentősebb egyezményei	15
3.4.1 Palermói jegyzőkönyv/ Az Emberkereskedelem elleni Enszt jegyzőkönyv.....	15
3.4.2 Az Európai Parlament és a Tanács 2011. évi irányelve	17
4. Az emberkereskedelem szabályozása a hatályos Büntető Törvénykönyvben.....	20
4.1. A szabályozás előzményei.....	20
4.2. Hatályos tényállás.....	20
5. Áldozatok	25
5.1. Ki válhat áldozattá?	25
5.2. Áldozattípusok.....	27
5.2.1 Szexuális kizsákmányolás áldozatai	27
5.2.2 Munka alapú kizsákmányolás áldozatai	29
5.2.3 Kényszerkoldultatás áldozatai	31
6. Elkövetők.....	33
6.1 Emberkereskedő vagy embercsempész?	34
7. Fogyasztók.....	35
7.1 A Svéd modell	35
8. Prevenció és áldozatsegítés	38
7.1. Megelőzés.....	38
7.2. Áldozatok megsegítése.....	39
7.2.3 Ha gyermek az áldozat	40
9. Összegzés	41
Irodalomjegyzék.....	43
Jogforrások	45
Internetes források.....	46

I. Bevezetés

„Minden emberi lény szabadon születik és egyenlő méltósága és joga van. Az emberek, ésszel és lelkiismerettel bírván, egymással szemben testvéri szellemben kell hogy viseltessenek.”¹

Az emberkereskedelem az embernek, mint személynek alapvető személyi- és szabadságjogainak a megsértése. Az ezt megsértők a polgári jogból ismert tulajdonjog ismérveit gyakorolják más személyek felett. Az elkövetők ezeket a személyeket birtokolni akarják, mintegy rendelkezési joggal bírni felettük. Ennek érdekében változatos módon használják ki saját embertársaikat, prostitúciós céloktól kezdve, munka alapú kizsákmányolásig vagy a szervkereskedelelig. A hatékony működés és a hatóságok figyelmének elkerülése érdekében legtöbbször szervezetekbe tömörülnek, 3. világbeli országokból kerítenek áldozatokat, akiket a határokon átcsempészve megpróbálnak a normális, hétköznapi életviteltől elszigetelni, megnehezítve így a szökés és a hazajutás esélyét. Az emberkereskedők igyekeznek a nyomozó hatóságokat megvesztegetni, ezzel mind a sikeres nyomozást, mind az áldozatsegítést akadályozni.

Az első, mai értelemben vett emberkereskedelemmel foglalkozó nemzetközi egyezmény több mint száz évvel ezelőtt született. Érdekes megfigyelni a dolgozat olvasása során, hogy az elmúlt több mint egy évszázad alatt a jogalkotók hogyan próbáltak reflektálni a jelenségre és lépést tartani a világ változásai során az emberkereskedelem terén bekövetkezett változásokkal is. Ezek a változások hazánkat is érintették, illetve érintik, így a hazai büntetőjog is igyekszik fejlődni és ennek megfelelően módosítani a tényálláson, kiemelve a bűncselekmény célzatos jellegét, mely mindig a kizsákmányolás.

Az áldozatsegítés célja az áldozatoknak a társadalomba való reszocializálása, a különféle szervezetek a lelki trauma feldolgozása mellett védett házakat is üzemeltetnek, védve ezzel az áldozatokat a későbbi atrocitásoktól. Az ő együttműködésük nyomán a rendvédelmi szervek könnyebben tudják végezni a felderítés folyamatát, ugyanis igyekeznek pszichológusi tevékenységgel az áldozatnak minél nagyobb segítséget nyújtani és az így kapott információkat pedig felhasználni a minél sikeresebb nyomozás érdekében.

¹ Emberi jogok egyetemes nyilatkozata 1. cikk
Elfogadva és kihirdetve az ENSZ Közgyűlésének 217 A (III) határozata alapján, 1948. december 10-én

II. Miért fontos a szabályozás?

Ahhoz hogy megértsük, a XXI. században miért van erre szükség, meg kell vizsgálnunk a történelmet végigkísérő ember emberrel való kereskedésének a vázlatos folyamatát. Mondhatnánk azt, hogy ez a kérdés jelenleg már felesleges, hiszen a 19. század végére mindenütt felszámolták a rabszolgaságot, egyezményekben, alapokmányokban rögzítették a tilalmát. Az ókori rabszolga, akit pénzért adtak vettek, nem volt ura önmagának, a gazdája parancsa szerint kellett leélnie életét. A középkorban a 8-10. századtól eltekintve, a keresztény területeken nem volt jelentős a rabszolgaság, egészen a gyarmatosítás koráig, ahol az újonnan felfedezett Amerikába tömegével hozták az afrikai rabszolgákat. Az amerikai polgárháború során az északi és a déli államok összezsugorodtak, és fontos kérdés volt, hogy el tudják-e törölni a rabszolgaság intézményét. Végül észak győzött, eltörölten ezt a borzalmas és ember ellen való intézményt, emellett különféle szankciókat alkalmaztak a rabszolgatartó déli államokkal szemben, nem vásároltak meg olyan árukat, amelyekről feltételezhető volt, hogy egy rabszolga keze alól kerültek ki. Bár a feketék és fehérek között az egyenlőség jogilag biztosítva volt, az akkori társadalom hozzáállása mégsem változott ilyen gyorsan. A fehérek részéről további atrocitások voltak megfigyelhetők a feketék irányába eltérő bőrszínük és származásuk miatt.

A 20. század elején más, hasonló probléma keltette fel a világ figyelmét. A feketék rabszolgasága megszűnt, így előtérbe került a nők és lánygyermek kereskedelme, mint az egész világon átívelő probléma. Az előző század elején megszületett az első, ezzel kapcsolatos nemzetközi egyezmény,² amelyet számos kiegészítés követett, elsőként kiterjesztve a fiúgyermek védelmére, majd minden emberre nemtől, kortól és faji hovatartozástól függetlenül. A jogalkotóknak meg kellett határozniuk, mitől másabb 'mindenféle' emberrel kereskedni, mint csak 'faji alapon a feketékkel'. Fontos fejlődési pont volt a tény felismerése, miszerint a rabszolgaság, mint intézmény eltörlésével, magát az emberrel való kereskedelmet nem tudják eltörölni, csak a folyamatosan fejlődő 'kereskedelmi sajátosságokkal' lépést tartva módosítani a szabályozáson. Figyelembe véve, hogy az ilyen elkövetők általában nem tekintik embertársaikat többnek,³ mint egyszerű tárgynak, ami az ő tulajdonuk részét képezni, ami saját uralmuk alá hajtott dolog.

² Id.: 1933. évi III. törvénycikk a rabszolgaság tárgyában Genfben, 1926. évi szeptember hó 25-én kelt nemzetközi egyezmény becikkelyezéséről

³ Biffel, Pfeffer, Trnka-Kwiecinski: *Handbook for professionals at the interface of police&health authorities*. Danube University Krems. Payoke, 2014.

Az ezt elsőként szabályozó egyezmények megszületése óta eltelt 100 év alatt az ilyen esetek száma egyre csak nő, ezért az újabb egyezmények kiegészültek a kereskedés egyéb típusaival és a kizsákmányolás fogalmával.

Ha az emberkereskedelemre gondolunk, hajlamosak vagyunk csak a szexuális vonatkozására asszociálni. Legtöbbször egy bizonyos európai ország, Hollandia piroslámpás negyedei jutnak eszünkbe, amelyet a prostitúció fellegvárának tekintenek.⁴ Azonban, mint azt a dolgozat folyamán a későbbiekben látni fogjuk, a nők és gyermekek prostitúcióra kényszerítése mellett a vidékre lecsábított, éhbérért dolgozni kényszerítettek vagy a koldulásra kényszerítettek aránya is számottevő.

Az emberkereskedés fogalmát a magyar szabályozás összefoglalja - a törvényszöveg elemzése egy későbbi pontban kerül majd kifejtésre, – mégis inkább egy szabadabb megfogalmazáson keresztül szeretném bemutatni, hogy mely és milyen cselekmények tartoznak ide:

- Személyek toborzása, szállítása, elszállásolása, átvétele, cseréje, eladása, illetve ezen cselekmények erőszakkal, fenyegetéssel vagy kényszer alkalmazásával történő elkövetése.
- Ha a személy sebezhetőségét, gyengeségét kihasználva nincs arra lehetősége, hogy önálló akaratának megfelelően cselekedjen.
- Személy kizsákmányolása, mint prostitúció; szexuális; munka jellegű; kényszerkoldulás; rabszolgaság; bűncselekmény elkövetése; szervkereskedelem
- Gyermekkereskedelem.
- A fentebb említett cselekményeknek a sértett beleegyezésével való elkövetése irreleváns.⁵

Miért fontos tisztában lenni magával a fogalommal, ha feketén fehérén ott áll a Büntető törvénykönyvben?⁶ Sokszor pont azok az emberek nincsenek tisztában a jogaikkal, akik elszenvedői ennek. Júliusban ítélt el a holland bíróság egy magyar férfit, szexuális kizsákmányolás vádjával – három magyar nőt kényszerítve prostitúcióra. A három nő azt

⁴ Megvadultak a piros lámpás negyed lányai, <http://hir24.hu/élet-stilus/2013/09/04/megvadultak-a-piros-lampas-negyed-lanyai/> (letöltve:2014.10.20.)

⁵ *Guidelines for the first level identification of victims of trafficking in Europe*. European Commission DG Home Affairs. Publications Office of the European Union. Luxembourg, 2013. 8. o.

⁶ 2012. évi C. törvény 192 §

vallotta, hogy a férfi nem volt a kerítőjük, önszántukból álltak be prostituáltként, a szegedi férfihoz mindössze annyi fűzte őket, hogy pénzt kértek tőle kölcsön. Már a nyomozás folyamán megbukott ez a vallomás és a holland ügyész megállapította, hogy emberkereskedelem áldozatai lettek. *„Félreértés, hogy azok a nők, akik Hollandiában prostituáltaként dolgoznak, nem emberkereskedelem áldozatai akkor, ha előtte tudják, hogy milyen munkát fognak végezni. Az emberkereskedelem jelentése az, hogy az áldozat korlátozva van a szabad akarat és a szabad mozgás jogában.”*⁷ Kétféle feltételezés merülhet fel ilyenkor: az egyik, hogy az áldozatok nem voltak tisztában azzal, hogy milyen jellegű munkát fognak végezni, a másik, hogy tudatában voltak, de nem tudták, hogy ez emberkereskedelemnek minősül. Az ügyész erre világított rá, vagyis az, hogy az áldozat nem tekinti magát konkrétan áldozatnak, nem mentesíti az elkövetőt a tettei alól. Ha arra kényszerít valakit, hogy a prostitúcióból származó bevételét minden nap, előre megszabva adja le, az áldozat nem tud azzal szabadon gazdálkodni, az nem csak a kizsákmányolásnak, hanem az emberrel, mint tulajdonnal való kereskedésnek számít, és súlyosabban is büntetendő. Tekintet nélkül arra, hogyan is éli meg az áldozat a szerepét a történetekben.

Nem ez az egyetlen eset, számos példát lehet felhozni, hogyan kényszerítenek nőket prostitúcióra magyar bűnszervezetek.⁸ A szervezett bűnözés súlyos probléma az egész világon, éppen a nevében is rejlő megszervezettsége miatt. Nehezebb felderíteni, illetve felszámolni az egyes szervezeteket, zárt, jól működő csoportok, amelyek nem szűnnek meg akkor sem, ha egy-egy tagját letartóztatják.⁹ Az ENSZ ezért évek óta a szervezett bűnözés elleni hatékonyabb fellépést szorgalmazza a tagállamok szintjén, és a tagállami együttműködések tekintetében. Az ilyen szervezetek felderítésének nehézségét jól mutatja a tavalyi év során Németország területén működő 5 főből álló magyar bűnszervezet esete. 2013-ban a bűnszervezet 3 tagját letartóztatták, és a Miskolci Járási Bíróság elé került az ügyük. A szervezet 2 maradék tagja tovább folytatta a magyar lányok Németországba szállítását illetve prostitúcióra kényszerítését. Az útleveleiket és az általuk keresett pénzt elvették, amelyből saját fényűző életmódjukat finanszírozták. Ezek után még több mint fél évig tudták folytatni a

⁷ A holland bíróság 4 év börtönre ítélte egy magyar állampolgárt kizsákmányolásért., <http://hungary-hu.nlembassy.org/news/2014/7/a-holland-birosag-4-ev-bortonre-itelt-egy-magyar-allampolgart-kizsakmanyolasert.html> (letöltve:2014.10.20.)

⁸ 2012. évi C. törvény 459 § (1) 1.: *három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja öt évi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése.*

⁹ Czine Ágnes: *Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája.* PhD értekezés. Pécs, 2011. 6-10.

tevékenységüket, mielőtt a nyomozó hatóságok lecsaptak volna rájuk és 37 millió forintnak megfelelő értéktárgyat foglaltak le.¹⁰

A Baranyai Megyei Rendőrség külön felhívást is kiadott, hogy felhívja a külföldi munkavállalás keretein belül az emberkereskedés veszélyeire a figyelmet. A felhívás lényege, hogy bemutassák a 'tipikus' külföldi álláslehetőség kecsegtető trükkjeit. Ezek az álláshirdetések gyakran olyan kitételeket tartalmaznak, mint 'nem szükséges nyelvtudás'; 'nincs szükség tapasztalatra'; 'könnyű munka nagy fizetéssel'. Megdöbbentő az ilyen álláshirdetésekre jelentkezők nagy aránya, épp ezért aktuális és megfelelő volt a rendőrségi akció. Mivel ez a fejezet igyekszik megemlíteni a dolgozat későbbiekben tárgyalt részleteit, így itt csak a felhívás szerepel, a későbbiekben pontosabb kifejtésre kerül az ilyen jellegű munkára való csábítás miertje is.

A felhívás:¹¹

Külföldi szexmentes munkalehetőség!!!
Keress hostesskedéssel naponta annyit, mint itthon egy hét alatt!
Dekorativ, csinos lányokat keresünk HOSTESS munkára Európa számos tengerparti városába.
Olaszország, Ciprus, Málta csak rád vár, hogy nyaralva, bulizva keress sok pénzt.
Bejelentett munkáról van szó és szigorúan szexmentes.
Munkaidő: heti 6 munkanap 22:00-05:00-ig
Egész nap szabadidős program: napozhatsz, strandolhatsz, azt csinálhatsz, amihez csak kedved van.
Fizetés: naponta: 40-90 euro fix + a jutalékok!
Szállás: ingyenes, nagyon jól felszerelt apartmanokban, közel a clubbokhoz
Ruházat: elegánsabb, bulizós ruha, magassarkú cipő, szép smink

Csinos ruha, tengerpart, sok pénz, állandó bulizás, tökéletes munkának tűnik, könnyedén lehet pénzt keresni és közben szórakozni, ám legtöbbször az ilyen munkára jelentkező lányokat prostitúcióra kényszerítik, megalázzák, éheztetik őket, elveszik az irataikat és a teljes reménytelenségbe taszítják őket. Az áldozatok között az egyik legnépszerűbb úti cél Anglia, nagyon sok magyar lány megy ki a hatékony nyelvismeret elsajátítása érdekében bébiszitternek, annak reményében, hogy megtanulják a nyelvet és emellett még pénzt is keressenek, amit nem kell szállásra és élelemre költeni. Itthonról nehéz ellenőrizni az

¹⁰ Németországban futtattak nőket., ORFK Kommunikációs Szolgálat., <http://www.police.hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/nemetorszagban-futtattak-nokat> (letöltve: 2014.10.20.)

¹¹ Elektronikus lakossági bűnmegelőzési információs rendszer., Lakossági Hírlevél., 2014. március., Emberkereskedelem – külföldi munkavállalás – prostitúció!
<http://emberkereskedelem.kormany.hu/download/4/e1/a0000/Lakossagi%20hirlevel.pdf> (letöltve:2014.10.20.)

álláshirdetések valódiságát, és kevés lány van olyan helyzetben, hogy egy ismerőst váltva menjen ki egy adott családhoz, amelyről tényleges információk állnak a rendelkezésére. Az alábbi eset jól mutatja ezt. Nagy-Britanniában nem először buktattak le ezzel foglalkozó bűnszervezeteket, bevonva az áldozatok országait érintő hatóságokat. A Scotland Yard sikeresnek mondhatja magát ezen a téren, az elmúlt időszakban két bűnbandát is elfogott, amely számos magyar állampolgárt tartott a tagjai között nyilván. A fent vázolt séma alapján bébiszitteri állásokra kerestek magyar lányokat, akiket aztán bordélyházakba kényszerítettek – melyet az interneten reklámoztak – és naponta akár 20 vendéget is fogadniuk kellett. Legalább 50 nőt 'foglalkoztattak' így, a gyanú szerint pedig a tevékenységüket kiterjesztették Belgiumra, Németországra és Ausztriára.¹²

A passzív alanyok köre pedig egyre bővül, a legveszélyeztetettebb a 15-16 év körüli intézetben nevelkedett, illetve a kisebbségekhez tartozó lányok. A kilencvenes évek óta egyre több kutatás készül erről, kérdőívek mellett mélyinterjúk során próbálnak minél pontosabb képet kapni, hogy az anyagi előnyön kívül melyek a kiinduló okok, amelyek arra sarkallják ezeket a lányokat, hogy a testük használatával érjenek el előnyöket.¹³

A feleség vásárlás ma már múltbéli dolognak tűnik, amikor még a lány hozománya volt az értékmérője, ami alapján eldöntötték, hogy mennyire volt megfelelő a jövődöbéli partnernek. Néha találkozhatunk – a televízióban szereplő filmek miatt elterjedt sztereotípiák miatt – orosz esetekkel, amikor házasságközvetítő cégeken keresztül főleg - az amerikai - férfiak európai vagy ázsiai feleséget vásárolnak maguknak, akik egy jobb élet reményében vállalkoznak erre a kétéves 'üzletre'. A jobb élet reménye általában nem válik be, számos nőt a saját férje kényszerít prostitúcióra, aláz meg folyamatosan és tart rettegésben. Az ilyen eseteknél mindig van közvetítő cég vagy személy, aki lefölozi a hasznót, hiszen szó szerint eladják ezeket a nőket, még ha a beleegyezésükkel is történik a dolog.¹⁴ 2013 nyarán a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság tartóztatott le 3 magyar nőt emberkereskedés vádjával, akik magyar lányokat vettek rá, hogy házasságkötés ígéretével utazzanak Ciprusra. Kint a lányokat – vételár ellenében – külföldi állampolgárok vásárolták meg. A ciprusi kormány

¹² Szarvas Hédi: Újabb magyar emberkereskedőket fogtak Angliában.; <http://forrasradio.hu/ujabb-magyar-emberkereskedeket-fogtak-angliaban> (letöltve:2014.10.27.)

¹³ Forrai Judit: *Szex, prostitúció, erőszak*. Semmelweis Kiadó. Budapest, 2009. 19-24.

¹⁴ Így rendelj feleséget a netről!, http://hvg.hu/tudomany/20080302_feleseg_rendeles_tarksereses_urkajna_oros/ (letöltve: 2014.10.27.)

együttműködve a magyar hatósággal felkutatta és hazahozatta a 3 magyar nőt, így ez az eset is sikeresnek mondható.¹⁵

Az emberi elme kegyetlenkedés és perverzió terén korlátlanul kreatív. A legtöbb atrocitás nők ellen irányul, ám ahogy a lentebbi egyezményekben látni fogjuk, férfiak - illetve fiúgyermek is gyakran esnek áldozatul emberkereskedőknek. Évek óta hallhatjuk a hírekben, hogy Kínában túlnépesedés van. A kínai kormány ezért bevezette azt a szabályozást, miszerint egy házaspár egyenlő egy gyermek. Kínában a lánygyermek nem számít akkora értéknek, mint egy fiú, ami a gyermekkereskedelem felvirágzásához vezetett. Az elmúlt években folyamatosan érkeznek a hírek, miszerint a kínai hatóságok egyre több árvaházat buktatnak le, amelyek nem árva gyermekeket fogadnak be, hanem elraboltatják őket és pénzért értékesítik.¹⁶ Az elrabolt gyermekeket, - melyek sokszor mindössze pár hetes csecsemők – kartondobozokban, nejlonzacskókban szállítják le az árvaházaknak, akik az interneten hirdetik őket, kielégítve ezzel a Kínán belüli és kívüli örökbefogadni vágyó szülők igényét. *„A gyermekek árát nemük szerint határozzák meg. Egy lány csecsemőért 30-50 ezer jüant (kb. 1-2 millió forintot) kérnek az örökbefogadó szülőktől. Mivel Kínában a fiúgyermek tradicionálisan értékesebb, egy fiú újszülött 70-80 ezer jüant (kb. 2,5-3 millió forintot) ér.”*¹⁷ A kínai családtervező központok is sokat ártnak, képesek az édesanyjuk kezéből kitépni a csecsemőket és árvaházba szállíttatni, ugyanis ilyenkor jutalékot kapnak utánuk, mindezt a gyermekek számára vonatkozó törvény felhatalmazásában. Az is gyakran előfordul, hogy maguk az anyák adják el a gyermekeiket. Azokat a gyermekeket, akiket nem vásárolnak meg az árvaházból, embertelen, 19. századi körülményekre emlékeztető módon dolgoztatják és zsákmányolják ki.¹⁸

Egyre gyakrabban fordul elő, hogy az emberkereskedők - a legkönnyebben kizsákmányolható embereket – a hajléktalanokat használják ki. A magyarországi hajléktalanok helyzete nem a legkedvezőbb. Minden évben egyre többen kerülnek az utcára,

¹⁵ Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság: Nőket adtak el külföldre., <http://www.police.hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/noket-adtak-el-kulfoldre> (letöltve: 2014.10.27.)

¹⁶ MTI, Szerencsi Ágnes: Tucatnyian börtönben gyerekkereskedelem miatt Sanghajban., <http://www.mon.hu/tucatnyian-bortonben-gyerekkereskedelem-miatt-sanghajban/2506456> (letöltve:2014.10.20.)

¹⁷ Ábrahám Hajnalka: Gyermekkereskedelem kínai módra http://www.hetek.hu/kulfold/201207/gyermekkereskedelem_kinai_modra (letöltve:2014.10.20.)

¹⁸ Gyermekmunka miatt felfüggesztette egyik kínai beszállítóját a Samsung <http://www.hirado.hu/2014/07/14/gyermekmunka-miatt-felfuggesztette-egyik-kinai-beszallitojat-a-samsung/> (letöltve:2014.10.20.)

az ország szociális ellátó rendszere pedig nincs erre kellő mértékben felkészülve, mind az eszközök, mind az anyagi források terén súlyos hiányosságok mutatkoznak.¹⁹ A kiszolgáltatott emberek sokszor a hajléktalanszállók helyett az utcán húzzák meg magukat, könnyű célpontot jelentve így az emberkereskedőknek. A hajléktalanok koldulásból próbálnak meg annyit összegyűjteni, hogy a napi létszükségletet kielégítő táplálékhoz hozzájuthassanak. Gyakori, hogy a hajléktalanokat megfélemlítik, az általuk összegyűjtött pénzt le kell adniuk, napi szinten megszabva, hogy milyen összeget kell összekoldulniuk, és ha ezt nem teljesítik, akkor különféle fizikai, illetve pszichikai retorzióra számíthatnak. Ezt a jelenséget nevezzük *kényszerkoldulásnak*.²⁰ A másik gyakori kihasználási mód a vidéki, eldugott tanyákra való lecsábítás ellátás, munka, szállás reményében. Kecsegtető ígéretek kapnak ezek a hajléktalanok, ám legtöbbször embertelen körülmények között dolgoztatják őket, alig kapnak enni és sokszor az elvégeztetett munka során bűncselekmény elkövetésére is kényszerítik őket, megakadályozva azt, hogy a hatósághoz forduljanak. Hazánkban ez a fent bemutatott hajléktalanok kapcsán a leggyakoribb, mivel az ő eltűnésük - a szociális háló peremére kerülve – nem kelt akkora feltűnést.²¹ Ezt a jelenséget munka alapú kizsákmányolásnak is nevezzük.

A Schengeni Egyezményrel az Európai Unió határain belül az emberkereskedők könnyebben csempészhetik át az áldozatokat, ám az Egyezmény meghozásával a különböző országok rendészeti együttműködése hatékonyabbá vált az országokon átívelő bűncselekményekkel kapcsolatban, amint az a fentebb kifejtett esetek során is érzékeltettem.²²

A bevezető fejezet hosszúságát az emberrel való kereskedés sokrétősége indokolta, amelyben igyekeztem átfogó képet adni a dolgozat során a későbbiekben tárgyaltaokról és megindokolni, hogy miért is van szükség ilyen kiterjedt és nagyfokú szabályozásra.

¹⁹ *Magyarországi hajléktalanügyi országos jelentés*. Hajsolt Egyesület. Győr, 2003.

²⁰ *Guidelines for the first level identification of victims of trafficking in Europe*. European Commission DG Home Affairs. Publications Office of the European Union. Luxembourg, 2013. 5. o.

²¹ Palotás P.: Rabszolgákként dolgoztatott hajléktalanokkal vágatják ki a pécsi erdőket a fatolvajok., <http://www.pecsiujzag.hu/pecs/hir/helyi-hireink/rabszolgakent-dolgoztatott-hajlektalanokkal-vagatjak-ki-a-pecsi-erdoket-a-fatolvajok> (letöltve:2014.10.20.)

²² Schengen-történet., <http://schengen.magyarorszag.hu/tortenet.html> (letöltve: 2014.10.20.)

III. Nemzetközi egyezmények az emberkereskedelem elleni küzdelemben

3.1 Rabszolgaság elleni egyezmény

Az első és legfontosabb egyezmény, amely kimondta a rabszolgaság tilalmát nemzetközi szinten, 1926-ban született Genfben, melyet hazánk 1933-ban ratifikált. Az egyezmény fellépett a rabszolgaság minden formája ellen és céljának a rabszolga-kereskedés eltörlését tűzte ki. „*A Magas Szerződő Felek kötelezik magukat (...) megelőzni és elnyomni a rabszolga-kereskedést, illetve fokozatosan és lehető gyorsan folytatni a rabszolgaság üldözését megnyilvánulásának minden alakjában.*”²³ A rabszolgaság „*az egyénnek az az állapota vagy helyzete, amelyben felette a tulajdonjognak ismérveit vagy egyes ismérveit gyakorolják*”²⁴ Emellett az egyezmény meghatározza, hogy mi mindent érthetünk rabszolga-kereskedés alatt.

A rabszolga-kereskedés magába foglalja:

- minden elfogási, megszerzési vagy átengedési cselekményt, amelynek a célja az egyén rabszolgasorsba vetése,
- minden cselekményt, amely a rabszolga eladásának vagy cseréjének megszerzésére irányul,
- minden csere vagy eladás útján a rabszolga átengedését, aki eladás vagy csere céljaira szereztetett ,
- általában a rabszolgákkal való kereskedés vagy a szállításukra vonatkozó minden cselekmény.²⁵

A fentebb említett egyezményhez Genfben 1956-ban egy kiegészítő egyezményt csatoltak, amelynek főbb pontja volt, hogy a szállítást kiterjesztette az összes közlekedési ágazatra, emellett még szigorúbban rendelte büntetni a rabszolga-kereskedelmet.

3.2 A fehérkereskedés elleni egyezmény²⁶

Az egyezmény 1910-ben keletkezett Párizsban, 15 évvel korábban a fekete rabszolgaság elleni egyezménynél, a tárgyát és a keletkezése időpontját figyelembe véve, ezt lehet az

²³ 1933.évi III. törvénycikk: Rabszolgaság elleni egyezmény 2. cikk

²⁴ Rabszolgaság elleni egyezmény 1. cikk 1. bekezdés

²⁵ Rabszolgaság elleni egyezmény 1.cikk 1.bekezdés

²⁶ 1912. évi LXII. törvénycikk a leánykereskedés elnyomása végett Párisban létrejött nemzetközi egyezmény és a hozzátartozó zárójegyzőkönyv becikkelyezése tárgyában (továbbiakban: Fehérkereskedés elleni egyezmény)

emberkereskedés elleni szabályozás előzményének tekinteni. Az egyezmény címével is utalni kívántak arra, hogy a fekete rabszolgasághoz hasonló a „fehér kereskedés”,²⁷ azonban a cím megtévesztő. Nem csak az európai nőket vették az egyezmény hatálya alá, hanem a más világrészeiről származóakat is.²⁸ A passzív alanyok körét az egyezmény teljes mértékben meghatározza, a Zárójegyzőkönyv semmit nem hagy az államok jogértelmezésének a kezében, emellett kiemeli, hogy az adott állam a passzív alanyok tekintetében más életkori határt is megállapíthat az értelmezésnél. Az instrumentum különbséget tesz kiskorú és nagykorú sértett között, amely a szankciórendszerénél figyelhető meg, illetve a kiskorú sértettnél akkor is büntetendőnek nyilvánítja az ellene elkövetett különféle cselekményeket, ha a kiskorú beleegyezését adta ahhoz.²⁹

A bűncselekmény célzatos, az elkövető célja, hogy a kiskorú lányokat mások számára „szolgáltatassa kéjteljes céljából”, vagyis otthonából elvigyen, illetőleg kerítsen, és nem csak akkor büntetendő, ha rabszolgatartás céljából történik. Mint fentebb kifejtettem, a beleegyezés releváns, az elkövetés akkor is büntetendő lesz.³⁰

Mint utaltam rá, a Zárójegyzőkönyv megfogalmazza, hogy ki számít nagykorúnak és ki kiskorúnak, a határ pedig a huszadik életév. A 20 év alatti leányok akkor is megkapják a fokozottabb büntetőjogi védelmet, ha a saját államuk joga alapján már nagykorúnak minősülnek, tehát az egyezmény negatív irányba nem engedte csökkenteni az életkorral kapcsolatos nemzeti törvénykezéseket, és ez nem érintette az adott egyének házasságkötéssel való nagykorúvá válása sem.

Az ez alapján büntetendő magatartások³¹ az alapjait fogják jelenteni a későbbi egyezményeknek, ám ekkor a jogalkotók még nem tartották büntetendőnek a leendő prostituáltak bordélyok részére történő értékesítését.³²

²⁷ Hollán Miklós: *Emberkereskedelem*. Hvg – Orac. Budapest, 2012. 41.

²⁸ Hollán i.m. 41.

²⁹ Fehérkereskedés elleni egyezmény 1. cikk: „Büntetni kell azt, a ki oly célból, hogy mások szenvedélyeit kielégítse, kiskorú asszonyt vagy leányt, bárha beleegyezésével is, kéjteljes céljára megkerít, magával visz vagy házi köréből eltávolít, még ha a bűncselekmény tényálladékanak egyes elemei különböző országok területén valósultak is meg.”

³⁰ Fehérkereskedés elleni egyezmény 2. cikk: „Azt is büntetni kell, a ki oly célból, hogy mások szenvedélyeit kielégítse, nagykorú asszonyt vagy leányt akár csellel, akár erőszakkal, fenyegetésnek, hatalommal való visszaélésnek vagy a kényszer bármely más eszközének segítségével kéjteljes céljára megkerít, magával visz vagy házi köréből eltávolít, még ha a bűncselekmény tényálladékanak egyes elemi különböző országok területén valósultak is meg.”

³¹ A magatartások: megszerzés, csábítás, elvitel.

³² Johannes Hoffman: *Menschenhandel. Beziehungen zur Organisierter Kriminalität und Versuchhe der Strafrechtliche Bekämpfung*. Lang, Frankfurt 2002 282.

Kiegészítő egyezményként szokás számon tartani az 1921-ben szintén Genfben keletkezett Nő- és gyermekkereskedés elleni egyezményt.³³ Az egyezmény preambuluma is kiegészítésként hivatkozik saját magára, a Fehérkereskedés elleni egyezmény meghaladottá vált részletszabályait bírálja felül, illetve egészíti ki. Két, nagyon fontos változást vezet be az egyezmények történetében, az első, hogy a védett személyek körét kiterjeszti a fiúgyermekekre is, tekintve hogy gyermekkereskedés ellen lép fel, és nem csak kifejezetten a leánykereskedés ellen. A másik változás is a gyermekek védelméhez köthető, ugyanis növeli a nagykorúság elérésének határát, ezzel „kiütve” a fentebbi egyezmény erre vonatkozó rendelkezését: „*huszadik életévét már betöltött*” (Fehérkereskedés elleni egyezmény³⁴) → „*huszonegyedik életévét már betöltötte*” (Nő- és gyermekkereskedés elleni egyezmény).³⁵

A Fehérkereskedés elleni „alap” egyezmény kiegészítéseként meg kell még említeni az 1933-ban, szintén Genfben, a nagykorú nőkkel üzőtt kereskedés elnyomása tárgyában keletkezett egyezményt.³⁶ Kiegészítésként a legfontosabb rendelkezése, hogy a nagykorú asszonyokat és lányokat akkor is védelemben kell részesíteni, ha az ellenük tanúsított elkövetési magatartások nincsenek szabályozva a Fehérkereskedés elleni egyezményben.³⁷

A 3 egyezmény összegzéseként látható, hogy a rabszolga-kereskedés eltörlésével kapcsolatban született egyezményekkel egy időben a nők- és gyermekek védelmének tekintetében egyaránt felléptek a fentebbi egyezményekkel. Pozitívumaik, hogy a körülbelül évtizedenkénti módosítások az addig tapasztalt hiányos szabályozások a szankciók növelésével próbáltak fellépni és visszaszorítani az - ekkor még csak - nőkkel és gyermekekkel szembeni kizsákmányolást.

3.3 A 20. század második felének jelentősebb egyezményei

A 20. század második fele az egyezmények tömkelegét hozta a szabályozás szempontjából, felismerve az újabb hiányosságokat az adott, hatályban lévő egyezményeknél, igyekeztek

³³ 1925. évi XIX. törvénycikk a nőkkel és gyermekekkel üzőtt kereskedés elnyomása végett Genfben létrejött nemzetközi egyezmény becikkelyezése tárgyában (továbbiakban: Nő- és gyermekkereskedés elleni egyezmény)

³⁴ A fehér kereskedés elleni egyezmény Zárójegyzőkönyv B pont

³⁵ Nő- és gyermekkereskedés elleni egyezmény 5.cikk

³⁶ 1935. évi XX. törvénycikk a nagykorú nőkkel üzőtt kereskedés elnyomására vonatkozó nemzetközi egyezmény becikkelyezése tárgyában (továbbiakban: Nőkereskedés elleni egyezmény)

³⁷ Nőkereskedés elleni egyezmény 1.cikk 1.bekezdés

ezeket kiküszöbölni, és megpróbálták visszaszorítani a sértettek számát, a kizsákmányolás egyre tágabb formáit rendelve büntetni. Helyhiány végett csak az egyezmények keletkezésére, a kiegészült elkövetési magatartások felsorolására és az adott egyezmény legjelentősebb pontjára térek ki.

3.3.1 A prostitúciós emberkereskedés elleni ENSZ egyezmény

Az eddigi „hagyománytól” eltekintve, ez az egyezmény már az Ensztől, New York-ban született 1950-ben.³⁸ Elkövetési magatartások terén az eddig hivatkozott egyezményeknek megfelelő 3 db magatartást sorolja fel, így az újítás a sértettek, illetve a stádiumok tekintetében jelentős. Előbbi vonatkozásában a nagykorú férfiakat is beemeli a sértetti csoportba, így ez az első instrumentum, amely a védelmet az emberre, mint természetes, élő személyre terjeszti ki, és immár nincs kirekesztés nemre való tekintettel. A stádiumokat nem csak kiterjeszti a kísérlet mellett az előkészületre is, de az előkészülettel szemben szűkítés tartalmaz, vagyis csak oly mértékben rendeli büntetni, amelyben azt a belső jogszabályok lehetővé teszik.³⁹

3.3.2 Az EU Emberkereskedelem elleni együttes fellépése

Ezen egyezmény tekintetében, míg a jogalkotók egyet előreléptek, addig kettőt viszont hátra.⁴⁰ Az európai unión belül, a jogharmonizáció volt a cél, mikor az Európai Unió Tanácsa fellépett a gyermekek szexuális kizsákmányolása és az emberkereskedelem ellen: *„a tagállamoknak meghozandó intézkedéseknek arra kell irányulnia, hogy az emberkereskedelmet bűncselekménnyé nyilvánítsák”*.⁴¹ Mint a mondatból kitűnik, *„nem közvetlenül az emberkereskedelem kriminalizációjára, hanem az arra vonatkozó javaslatok előterjesztésére kötelezi a tagállamokat”*.⁴² Vagyis a tagállamok ezen egyezmény szerinti kötelezettsége, a saját hatályos joguk és gyakorlatuk felülvizsgálata, és a felülvizsgálat

³⁸ 1955. évi 34. törvényerejű rendelet az emberkereskedés és mások prostitúciója kihasználásának elnyomása tárgyában, New Yorkban, 1950. évi március hó 21. napján kelt nemzetközi egyezmény kihirdetéséről (továbbiakban: Prostitúciós emberkereskedés elleni egyezmény)

³⁹ Prostitúciós emberkereskedés elleni egyezmény 3. cikk

⁴⁰ 2013. évi XVIII. tv. az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről szóló Egyezmény kihirdetéséről (továbbiakban: Az EU Emberkereskedelem elleni együttes fellépése)

⁴¹ Az EU Emberkereskedelem elleni együttes fellépése

⁴² Hollán i. m. 58.

eredménye alapján megfelelő javaslatok előkészítése a hatáskörrel rendelkező hatóságok számára. Mivel az egyezmény nem igazán a büntetni rendelésre helyezte a hangsúlyt, ezért nemzetközi szinten sok bírálat érte.

3.4 A 21. század legjelentősebb egyezményei

Manapság a legtöbb európai állam Büntető törvénykönyvében az emberkereskedelem tényállásának kodifikálása a lentebb kifejtett két egyezményen alapul. A 2011/36/EU irányelv meghatározza a minimum szabályokat a büntetési tételek terén, míg a Palermo Protokoll néven elhíresült egyezmény a tényállás pontos definiálását fejt ki. Mivel jelentős hatással bírnak, bővebb kifejtésük indokolt, a dolgozat folyamán többször vissza fogok utalni egy-egy szakaszukra.

3.4.1 Palermói jegyzőkönyv/ Az Emberkereskedelem elleni ENSZ jegyzőkönyv

Az emberkereskedés elleni szabályozás legfontosabb sarokköve mintegy 14 évvel ezelőtt született, a mai modern egyezményeknek alapjaként, felismerve, hogy ezt a bűncselekményt sokszor a szervezett bűnözés keretében követik el. A keletkezését is érdemes ilyen szempontból megvizsgálni. Palermóban jött létre az évezred hajnalán jött létre,⁴³ a nemzetközi szervezett bűnözés elleni egyezményhez kapcsolódóan, kiegészítő jegyzőkönyvként. Hosszas vita folyt arról, hogy önálló egyezményként vagy kiegészítésként tekintsenek-e rá, végül a kiegészítő jelleg mellett döntöttek, mert attól féltek, hogy ha önállónak tekintik, akkor azzal veszélyeztetik a szervezett bűnözés elleni egyezmény ratifikációját.

Több kérdésben is hosszas vita előzte meg az egyezmény végleges szövegének a kialakulását, a tervezetnek az elnevezése is gondot okozott. Két lehetőség között mérlegeltek az alkotók, az egyik a nők- és gyermekek kereskedelme, a másik pedig az emberkereskedelem elleni irányulás.⁴⁴ Végül az egyezmény célját vették alapul, - az ENSZ

⁴³ 2006. évi CII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14.-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről (továbbiakban: Palermo Protokoll)

⁴⁴ United Nation Doc. A/55/383. 7. oldal

Közgyűlése nem is engedett volna eltérést – és így az emberkereskedelem elleni instrumentumként tekintettek rá.⁴⁵

Az elkövetési magatartások az eddigi egyezményekhez képest bővültek:

- toborzás,
- szállítás,
- átadás,
- elrejtés,
- átvétel.

Az elkövetési módok bekerülését hosszas vita előzte meg, az előkészítő anyagokból tisztán látható, hogy nem volt egységes az állásfoglalás. Végül – felsorolás jelleggel – a bekerültek: az erőszak, fenyegetés vagy kényszer más formája, a személyi szabadságtól való megfosztás, a csalás vagy megtévesztés, a hatalommal vagy a sérülékeny helyzettel való visszaélés, és az anyagi ellenszolgáltatás vagy előny nyújtása olyan személyek beleegyezésének elnyerése érdekében, aki más személy felett hatalommal rendelkezik. A vita a fogalmak terén lángolt fel legélesebben, hiszen bizonyos fogalmak megmagyarázásra szorultak. A megmagyarázásra szoruló a hatalommal vagy a sérülékeny helyzettel való visszaélés fogalma, tekintettel arra, hogy a 2011/36/EU Irányelv is ezt a két fogalmat fejti ki bővebben. A jogalkotók az előkészítő anyagokban megfogalmazták, hogy itt a hatalommal vagy a sérülékeny helyzettel való visszaélést arra a szituációra kell érteni, amikor az érintett személynek nincs más valódi és elfogadható lehetősége, csak az, hogy alávesse magát a visszaélésnek.⁴⁶

A célzat tekintetében a részt vevő államok között ugyancsak vita bontakozott ki, többen taxatív felsorolást akartak, míg mások vagy csak a kizsákmányolást vagy csak a kényszerítést akarták kiemelni. A végleges szövegbe a kizsákmányolás került, amely az alábbiakat foglalja magába: mások prostitúciójának kizsákmányolását vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, kényszmunkát vagy a kikényszerített szolgáltatásokat, a

⁴⁵ Palermo Protokoll 1.cikk 1. bekezdés: „*A jelen Jegyzőkönyv célja:*

a) az emberkereskedelem megelőzése és az ellene való fellépés, különös figyelmet fordítva a nőkre és a gyermekekre;”

⁴⁶ United Nation Doc. A/55/383/Add1. 12. oldal

Fordítás: Hollán i. m. 65.

rabszolgaságot, vagy a rabszolgasághoz hasonló gyakorlatot, a szolgaságot, illetve az emberi test szerveinek eltávolítását.⁴⁷

A korhatár tekintetében a gyermekek védelmét tartották a legfontosabbnak, így az egyezmény irányadó korhatára a 18. életév be nem töltése lett,⁴⁸ a célzata viszont azonos a felnőtt korúakéval. A legfőbb problémát itt sem a célzattal kapcsolatos viták felmerülése okozta, a jegyzőkönyvben használt gyermek fogalom nem került összhangba a többi, hasonló nemzetközi egyezményekkel.

A stádiumok tekintetében, mint ahogy a hatályos hazai szabályozás is, kiterjed az előkészületre és a részesként való közreműködésre, illetve annak elkövetése végett más személy szervezésére és irányítására.⁴⁹

Összegzésként, globális szintű egyezményről van szó, mely óriási előrelépést jelentett a különböző államok egységes szabályozása felé, emellett pedig a kényszerszermunka tilalmára is rendelkezést tartalmaz. A viták során sikerült a köztes megoldásokat megtalálni, melynek köszönhetően azóta is ezt tekintik a 21. századi emberkereskedelem alapegyezményének. Az egyezmény kísérletet tesz a bűncselekmény megelőzésére, az áldozatokat ért traumáik hatásos feldolgozásának az elősegítésére. *„Mértéktartó és ezért szinte bármely ország által elfogadható minimum követelményt határoz meg, amikor a felnőttek vonatkozásában az emberkereskedelemhez a kizsákmányolásán túl az önrendelkezést is sértő elkövetési módokat is megkövetel”*⁵⁰

3.4.2 Az Európai Parlament és a Tanács 2011. évi irányelve

Az Európai Parlament és a Tanács 2011. április 5. napján fogadta el 2011/36/EU számú irányelvet,⁵¹ amely az emberkereskedelem megelőzéséről, az ellene folytatott küzdelemről és

⁴⁷ Emberkereskedelem elleni Ensz Jegyzőkönyv 3. cikk a) pont

⁴⁸ Emberkereskedelem elleni Ensz Jegyzőkönyv 3.cikk d) pont

⁴⁹ Emberkereskedelem elleni Ensz Jegyzőkönyv 5. cikk

⁵⁰ Hollán i. m. 78.

⁵¹ 2011. április 5.: Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB Tanács kerethatározat felváltásáról (továbbiakban: Irányelv)

az áldozatok védelméről szól.⁵² Az Irányelv nem csak kifejti az emberkereskedés tényállását, hanem iránymutatást tartalmaz a felszámolására és az áldozatoknak való segítségnyújtásra.⁵³ Legfontosabb szabályozása, hogy kötelezi az őt ratifikáló tagállamokat arra, hogy az Európai Parlament és Tanács részére 2015. április 6-ig jelentést juttassanak el, amelyben értékelik, hogy az addig eltelt idő alatt milyen mértékben tették meg az irányelvnek való megfeleléshez szükséges intézkedéseket.⁵⁴

Leszámol a huszadik század nemek alapján megkülönböztetett passzív alanyával, viszont kijelenti, hogy fontos figyelembe venni az emberkereskedelem nemektől függő jellegét, amely a megelőzésnél is fontos szerepet kap, illetve a kimentett áldozatok felépülése során is.⁵⁵ A passzív alany életkoránál az eddigiekhez hasonlóan a kiskorúakat részesíti nagyobb védelemben, és ahogy azt már a fentebbi egyezményeknél megfigyelhettük, a kiskorúak tekintetében az elkövetésbe való beleegyezés sem mentesíti az elkövetőt a bűncselekmény alól.⁵⁶ Az elkövetési magatartások megegyeznek a Palermo Protokollban is ismertettekkel, viszont a jogalkotók kibővítették egy célzatos magatartással: *„adott személyek feletti ellenőrzés cseréje vagy átadása.”*⁵⁷

Az elkövetési módok a következők:

- fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával. személyi szabadság megsértésével,
- megfélemlítéssel,
- hatalommal vagy sérülékeny helyzettel való visszaélés révén,
- valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében anyagi ellenszolgáltatás vagy előny nyújtásával vagy elfogadásával.⁵⁸

A hatalommal való visszaélés nem igényel hosszú magyarázatot, tekintettel a Palermo Protokollnál kifejtettekre: a személy bármilyen állapotára vonatkozhat, amelyben egy másik személy – például szülő, főnök – bizonyos fokú uralmi joggal él felette. Nehezebb definiálni a sérülékeny helyzettel való visszaélés fogalmát, Hollán Miklós definíciójára alapozva az *„adott*

⁵² Hollán i. m., 96. oldal

⁵³ Áldozatok segítségnyújtásához lásd: Prevenció és áldozatsegítés fejezet

⁵⁴ Irányelv 23. cikk 1. bekezdés

⁵⁵ Irányelv Preambuluma 3. bekezdés

⁵⁶ Irányelv 2. 8. 7. bekezdés

⁵⁷ Irányelv 2. cikk (1) bekezdés

⁵⁸ Irányelv 2. cikk (1) bekezdés

személynek nincs más tényleges vagy elfogadható választási lehetősége, mint az, hogy alávesse magát az adott visszaélésnek".⁵⁹ Itt is megfigyelhető a definíciók hasonlósága a Palermo Protokollal. Célzatként ugyanúgy a kizsákmányolást jelöli meg az Irányelv, ez pedig magába foglalja a prostitúciós, a szexuális kizsákmányolás formáit, a kényszermunkát, a rabszolgaságot, a szolgaságot, a bűncselekmények elkövetésének kizsákmányolását vagy a szervek kivételét.⁶⁰

A stádiumok a 18 éven aluli sértettek vonatkozásában megegyeznek a Palermo Protokollban irányadó rendelkezésekkel, így csak a büntetési tételre és a minősítő körülményekre térnek ki, mivel ott tapasztalható eltérés. A büntetési tételnél az Irányelv minimumot állapít meg, amelyet hosszas vita előzött meg, de végül megállapodtak az alapeset büntetésénél 5 évben, míg ha minősítő körülmény elkövetésével történik az elkövetés, akkor a minimum büntetés minden esetben legalább 10 év.

A minősített esetek a következők:

- különösen sérülékeny személy sérelmére,
- bűnszervezet keretében történő elkövetés,
- szándékos vagy súlyos gondatlanságból az áldozat életét veszélyeztetve,
- súlyos erőszakot alkalmazva, vagy az áldozatnak különösen súlyos sérelmet okozva követik el.

Láthatjuk, hogy a kodifikátorok igyekeztek egy, az emberkereskedelmet teljesen átfogó irányelvet készíteni, és a jelentéstételi kötelezettséggel pedig terhet róni az államokra, hogy igyekezzenek ezt be is tartani és ez alapján visszaszorítani, ám mégsem jártak teljes sikerrel. Az előkészítés során számos vita bontakozott ki, melyben a lehangosabb fél Dánia volt, aki végül az irányelv elkészülte előtt ki is lépett a Bizottságból és azóta sem ratifikálta.

⁵⁹ Hollán i. m. 100. oldal

⁶⁰ Irányelv 2. cikk (3) bekezdés

IV. Az emberkereskedelem szabályozása a hatályos Büntető Törvénykönyvben

4.1. A szabályozás előzményei

A 20. század elején nem csak nemzetközi szinten kezdtek el ezen problémával foglalkozni, a magyar szabályozás élen járt, bár még nem e néven szerepelt, a kerítés tényállásán belül érzékeltették a problémát. A szabályozás 1908-ban lépett hatályba, 2 évvel megelőzve az első, emberkereskedelem elleni egyezményt, mégis nagyfokú összhang figyelhető meg a szabályozás és az egyezmény között. A század első fele folyamán hazánk is csatlakozott a fentebb említett három egyezményhez, amelyek kriminalizációs kötelezettséget róttak a ratifikáló államokra. Hazánk ekkor is az egyezmények előtt járt egy lépéssel, hiszen már 1925-ben védelmet biztosított a felnőtt férfiaknak is, míg a nemzetközi instrumentumok ezt csak 1945-ben tették meg. Azonban az 1961-es Büntető Törvénykönyvben visszalépést figyelhetünk meg, leegyszerűsítették az elkövetési magatartásokat, és az újítás is mindössze annyiban mutatkozott meg, hogy a kerítés a sértett életkorától függetlenül bűncselekménynek minősült. Az 1978. évi Btk sem pótolta e hiányosságokat. Önálló bűncselekményként 1998-ban lett szabályozva, átvéve a '33-ban ratifikált rabszolgakereskedelem ellenes egyezmény szövegét, és nemes egyszerűséggel a rabszolga szót a „más” szóra cserélte a jogalkotó, illetve a rabszolgaságba vetést, mint célzatot mellőzte, ezzel megalkotva az emberkereskedelem elleni bűncselekmény első magyar tényállását. 2001-ben történt egy nagyobb módosítás a tényállásban, pár elkövetési magatartással kibővült és a minősített esetek számát is megemelték, így szinte teljesen hasonló lett a tényállás a mai, 2012. évi Btk-beli tényállásához.

4.2. Hatályos tényállás

(1) Aki mást

a) elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad vagy átvesz, illetve

b) az a) pontban meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében szállít, elszállásol, elrejt vagy másnak megszerez,

bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) *Aki mást kizsákmányolás céljából elad, megvásárol, elcserél, átad, átvesz, toboroz, szállít, elszállásol, elrejt vagy másnak megszerez, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*⁶¹

„... az emberi méltósághoz való jognak két funkciója van. Egyrészt azt fejezi ki, hogy van egy abszolút határ, amelyen sem állam, sem más ember kényszerítő hatalma nem terjedhet túl, vagyis az autonómiának, az egyéni önrendelkezésnek egy mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva az ember alany maradhat, és nem válik eszközzé vagy tárggyá.”⁶²; „A törvény abból indul ki, hogy a méltósághoz fűződő jog alapján megengedhetetlen, hogy az ember maga kereskedés tárgyává váljon. Ha ilyen történik, akkor az *sui generis* bűncselekmény ... a törvény abból indul ki, hogy az emberi lény ez esetben tárgyként szerepel.”⁶³ → ezek alapján nevesíthető a tényállás jogi tárgya:

- cselekvési szabadság, autonómia, önrendelkezéshez való jog,
- emberi méltósághoz való jog,
- személyes szabadság, a helyváltoztatáshoz, mozgáshoz, tartózkodási hely megválasztásához való emberi egyenlőség.

A passzív alanya természetes, élő személy tekintet nélkül korára, nemére, illetve állampolgárságára. A passzív alany csak más személy lehet, ha a tettes önmagát bocsájtja áruba, nem valósítja meg a tényállást. A bűncselekmény megvalósulása szempontjából közömbös, hogy a passzív alany tudata átfogja-e, hogy sérelmére emberkereskedelem valósul meg vagy tévedésben van.⁶⁴

Az elkövetési magatartásoknál érdemes megfigyelni a korábbi Btk. óta végbement fejlődést, és a felsorolás kibővülését, tekintetbe véve, hogy a jelenleg hatályos szabályozás a nemzetközi egyezményeken alapul. Mint már a fentebb említett elemzés során kifejtettem, a kezdeti szabályozásnál a jogalkotó átvette az 1933-as egyezmény szövegét, így az első elkövetési magatartások a következők voltak: eladás, megvásárlás, elcserélés, ellenszolgáltatás fejében átadás és átvétel. A Palermo Protokoll hatásaként 2011-ben újabb felsorolással bővült, mely már célzatot is tartalmazott. A fentebb említett magatartások elkövetése végett való szállítás, elrejtés, elszállásolás, illetve a másnak való megszerzés. Az

⁶¹ 2012. évi C. törvény A Büntető Törvénykönyvről 192§ (1); (2)

⁶² 1998. évi LXXXVII. törvény 43§-ához fűzött miniszteri indoklás 1. pont.

⁶³ 1998. évi LXXXVII. törvény 43§-ához fűzött miniszteri indoklás 2. pont.

⁶⁴ Vida Mihály: *A szabadság és az emberi méltóság elleni bűncselekmények*. KJK, Budapest, 1999 157.

új, jelenleg is hatályos törvényszövegben a fentebb felsorolt elkövetési magatartások kibővültek a kizsákmányolás célzatával.⁶⁵

Mivel a kísérlet és előkészület elhatárolásában eléggé ellentmondásos a jogirodalom, ezért a dolgozatomban egy pont alatt említem őket, a könnyebb összehasonlíthatóság kedvéért. Az előkészületet is büntetni rendeli a törvény, ennek minősülhet például, ha a sértettet az elkövetők annak érdekében szállítják el, hogy „értékesítsék” az adott helyen, ám vevő hiányában ez meghiúsul.⁶⁶ Előkészületi magatartásnak számíthat még az átadásban való megállapodás, felhívás az eladásra-megvásárlásra⁶⁷, illetve a sértett átadását megelőzően a vagyoni előny juttatása⁶⁸ azonban ezen legutolsó cselekményt a joggyakorlat – ellentmondásként a fent kifejtettekre - kísérletként szokta értékelni, így súlyosabban is büntetendő.⁶⁹ Véleményem szerint a vagyoni előnyben való megállapodás előkészületet eredményez, ám a tényleges vagyoni előny juttatása már kísérletet valósít meg. Csere esetén könnyebb a kísérletet meghatározni, hiszen az egyik sértett átadásával megvalósul a bűncselekmény kísérlete, míg mindkét sértett kicserélésével befejezett bűncselekményről beszélhetünk.

Befejezettnek minősül a bűncselekmény, ha a sértettet ténylegesen átadták, a csere vonatkozásában pedig ha az egyik sértettet átadták az elkövetőnek, illetve a másikat átvették.

A sértett nem lehet a bűncselekmény elkövetője, tehát ha önmagát adja el, nem minősül tettesnek. Ha megvizsgáljuk a tényállást, az egyes elkövetési magatartások többes közreműködést feltételeznek, pl: átadás-átvétel, nem társtetteség lesz megállapítandó, mindegyik elkövető önálló tettese lesz a bűncselekménynek. Ha az azonos elkövetési magatartást legalább ketten, egymás tevékenységéről tudva és szándékegységben követik el, társtettesnek minősülnek. Felbujtó a sértetten kívül bárki lehet, aki az elkövetőt rábírja a cselekmény megvalósítására, ám nem minősül felbujtónak, aki mást saját maga megvételére bír rá. A bűncselekmény elkövetésében a bűnsegédként részt vevő személyek is büntetendők.

⁶⁵ 2012. évi C. törvény 192 § (2)

⁶⁶ Hrabovszki Zoltán: *Az emberkereskedelemmel kapcsolatos ítélkezésben a Fővárosi Ítéltáblán felmerülő gyakorlati tapasztalatok.* http://www.itelotabla.hu/fileadmin/fajlok/fovaros/2009/BK_2009_1.pdf (2009) 9. oldal (letöltve: 2014.10.20)

⁶⁷ Vida i. m. 157.

⁶⁸ Kiss Zsigmond: *A személy elleni bűncselekmények.* Hvg-Orac, Budapest 1999 476. oldal

⁶⁹ Belovics Ervin-Molnár Gábor- Sinku Pál: *Büntetőjog 2. Különös rész.* Hvg-Orac, Budapest 2013 177. oldal

Kizárólag szándékos elkövetésről lehet szó, hiszen a bűncselekmény megvalósítása érdekében történik a szállítás, elszállásolás, elrejtés, illetve a célzatot figyelembe véve, egyenes szándékot feltételez.

A tényállás második bekezdése tartalmazza a már boncolgatott célzatot is, amely a kizsákmányolás. Ez – helyesen- a fentiekben megvizsgált egyezményekkel összhangban van, és a tényállás 8. bekezdése értelmező rendelkezésként meghatározza a bűncselekmény szempontjából a kizsákmányolás fogalmát:

„E § alkalmazásában kizsákmányolás a kiszolgáltatott helyzetbe hozott vagy helyzetben tartott sértett e helyzetének kihasználásával előny szerzésére törekvés.”⁷⁰

Az eredeti tényállásnak nem volt eleme a kizsákmányolási célzat, ám burkoltan belefüzte a jogalkotó, bizonyos formáinak a büntetésével. A kizsákmányolás, mint célzat és mint minősítő körülmény, más, hasonló bűncselekményeknél is tartalmazza a tényállás: kitartottság, kényszermunka.

A minősített esetek alakulásánál is érdemes végigjárni azt a fejlődési útvonalat, amit az elkövetési magatartásoknál. Néhány tekintetben bővült, ám néhány minősített eset azóta kikerült a tényállásból. A minősített esetek teljes összhangot mutatnak a Palermo Protokollal, az így bekerültek: a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére; az életkor tekintetében a kiskorúak sérelmére súlyosabban rendeli büntetni; az olyan személyek tekintetében akik az elkövető hatalmi befolyása alatt állnak, vagyis az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személye sérelmére; bűnszövetségben való elkövetés. A 2001-es módosítás következtében bekerültek: az emberi test tiltott felhasználása céljából, az üzletszerűen elkövetés, erőszakkal vagy fenyegetéssel, a sértett sanyargatásával, tiltott pornográf felvétel készítése céljából, illetve a tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére. A hasonló bűncselekmények ugyan ezekkel a módosításokkal egészültek ki. A jelenleg hatályos törvényszövegbe három újabb eset is bekerült: hivatalos személyként, illetve az elkövetőnek az e minőségét felhasználva való elkövetése, súlyos hátrányt vagy életveszélyt okozva, tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére. Az így bekerült minősített esetek összhangban vannak a Palermo Protokollal, illetve az Irányelvvel a büntetési tételek tekintetében is. Azonban a sok módosítás következtében az évek folyamán kikerült a mnkavégzés végett való elkövetés, amelyet a hazánkban is nagy arányban jelen levő munka alapú kizsákmányolás tekintetében hiányosságnak tartok.

⁷⁰ Btk 192 § (8)

A rendbeliség a sértettek száma szerint alakul, ám a cserével történő elkövetési magatartásnál a jogirodalom ellentmondásos. A cserénél a sértettek száma minimum kettő, a joggyakorlat ilyenkor csak a bűncselekményi tétel keretei között súlyosbít.⁷¹ Nézetem szerint többrendbeli ilyenkor a bűncselekmény, hiszen nem a magatartás folyamatához, hanem a sértettek számához kellene igazodni és ennek megfelelően bűnhalmazatot megállapítani.

⁷¹Hollán i. m. 286.

V. Áldozatok

„Egyértelmű, hogy minden sértett áldozat, de nem minden áldozat sértett. A büntetőeljárásban rögzített sértetti fogalmat nem lehet áldozati fogalommá változtatni.”⁷²

Szinonimapárokról van szó, ám érdekes vizsgálat alá venni a két szót a törvényi szabályozások alapján, ugyanis a sértett szót szűkítőbb értelemben használjuk, mint az áldozatot. Az áldozat fogalma a következő: *„az áldozat az a természetes személy, aki olyan károsodást szenvedett, ideértve testi vagy szellemi épségének sérelmét, érzelmi szenvedését vagy gazdasági veszteségét is, amelynek közvetlen oka olyan cselekmény vagy mulasztás, amely valamely tagállam büntetőjogi szabályainak megsértésével valósult meg.”⁷³*

A dolgozatom során épp ezért igyekszem mindenhol a tágabb értelmű áldozat kifejezést használni – kivéve a hatályos törvény elemzése során az anyagi jogi fogalomhasználat tekintetére - ugyanis tágabb fogalmat jelöl, és bárki, aki valamilyen mértékben elszenvedője az emberkereskedés során elkövetett bűncselekménynek, áldozatként jelölendő meg.

5.1. Ki válhat áldozattá?

A bűnmegelőző szervek igyekeznek feltárni, hogy az emberkereskedők milyen típusú áldozatokat szemelnek ki maguknak a különféle célokra. Számít a kor, a nem, fizikum, az életszínvonal. Mivel ezek az elkövetések általában bűnszervezet keretében történnek, így ahhoz, hogy minél hatékonyabb legyen a megelőzés, meg kell vizsgálni az emberkereskedés minden egyes válfajánál a statisztikák alapján az áldozatok jellegét.

Bárkit megfoghatnak az utcán, betuszkolhatnak egy gépjárműbe, elkábíthatják, majd egy idegen országban ébredhet bedrogozva, minden személyes irata nélkül. Ez a sarkított példa azért szükséges, hogy lássuk a fejezet olvasása folyamán, mennyire más az elkövetők metodikája. A kép összetettebb, ahogy látni fogjuk a különböző áldozattípusok bemutatásánál is. Az FBI az elkövetők felderítéséhez gyakran alkalmaz ún. profilozókat, más néven személyiségelemzőket. Ahhoz, hogy megértsék a profilozók az elkövetés karakterisztikáit,

⁷² Czine Ágnes: *Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája*. PhD értekezés. Pécs, 2011. 93. oldal

⁷³ Az Európai Unió Tanácsának 2001/220/IB (2001. március 15.) számú kerethatározata a büntetőeljárásban a sértett jogállásáról. 2001. március 15.

megismerhetővé váljon az elkövető gondolkodásmódja, az elkövetés módszertana, többek között az áldozatban rejlő – illetve az áldozathoz kapcsolódó kockázati tényezők feltárására van szükség.⁷⁴ Ez alapján megállapítható, hogy az áldozat „becserkészése” megéri-e az emberkereskedőnek a befektetett energiát. Elsősorban ezt a módszert erőszakos bűncselekmények elemzése kapcsán alkalmazzák; például: nemi erőszakot elkövetőknél, emberkereskedőknél, gyilkosoknál stb. Alapvetően minden bűncselekmény, amelynek „célpontja” van és megjelennek benne az erőszakos karakterisztikák, arra ez alkalmazható. A kockázati tényezők magukba foglalják az áldozatban rejlő külső, illetve belső tulajdonságokat és a környezeti ráhatást is.

Megkülönböztetünk magas vagy alacsony kockázatú áldozatot, aki magas vagy alacsony kockázatú életvitelt folytat. A leggyakoribb eset a következő: alacsony kockázatú áldozat, aki magas kockázatú életvitelt folytat → akik a társadalom periferiájára szorultak, manifesztálódnak,⁷⁵ tipikusan ide tartoznak a prostituáltak, mélyszegénységben élők, hajléktalanok. Statisztikailag nagyobb a valószínűsége, hogy az elkövetők ilyen áldozatokat keresnek, ugyanis könnyebben kikerülnek az állami szervek, hatóságok figyelméből, kevésbé akadnak fenn az egészségügyi, szociális hálón.⁷⁶

Fontos, hogy figyelembe vegyék minden egyes áldozatnál az egyéni körülményeket is, ugyanis magas kockázatú áldozat is folytathat alacsony kockázatú életvitelt. A fejezet elején példaként említett autóba tuszkolást lehet ide csatolni példának, némiképp kiegészítve. A jó családból származó, megfelelő oktatásban részesülő, széles ismeretségi hálóval rendelkező személy egyedül sétál éjszaka egy sötét parkon át. Nem a tulajdonságai miatt lesz potenciális áldozat, csak a könnyű helyzetet jelentő elrabolhatósága miatt.

Mit vizsgálnak a hatóságok ilyen esetekben?

1. Az áldozatnál megjelenő külső karakterisztikát.
2. Belső tényezőket: mint a tudatlanság, hiszékenységek, fiatalos tapasztalatlanság, szülői nem törődés.
3. Emberkereskedői hálózat szervezetsége: Vizsgálni kell, hogy milyen fronton valószínűsíthető az elkövetést, milyen frontot építenek ki. Például: modellügynökségekbe beépítve, vagy korrumpálják a szervek alkalmazottait.

⁷⁴ Douglas, Burgess, Ressler – *Crime Classification Manual*. New Jersey, 2006.

⁷⁵ *margin = határvonal, peremterület*

⁷⁶ Akpınar Szelim: *Sorozatgyilkosok*. Diplomamunka. Pázmány Péter Katolikus Egyetem. Budapest, 2012. 20-25.

4. A bűncselekmény típus fókuszában a demográfiai karakterisztika: Ide számít az áldozat rassza, származása, vagy külföldiként van jelen egy idegen országban.⁷⁷

5.2. Áldozattípusok

5.2.1 Szexuális kizsákmányolás áldozatai

Egy 2012-es ILO jelentés szerint a világon több mint 4.5 millió személy szenved el szexuális kizsákmányolást, melynek a száma jelenleg is folyamatosan nő.⁷⁸ A statisztikai adatok szerint az áldozatoknak 7 %-át az elrablás helyén tartanak fogva, mindössze a 19% marad országhatáron belül, a fennmaradó 74 %-ot pedig átszállítják a határokon, nehezítve így a nyomozást és a felderítést. Minden ötödik áldozat kiskorú gyermek, ami körülbelül 1 milliónyi 18 év alatti áldozatot jelent. Az áldozatok többségét pedig nők és gyermekek teszik ki.⁷⁹

A prostituáltak még gyakrabban válnak e bűncselekmény áldozataivá. Attól, hogy az adott személy beleegyezik a prostitúcióba, nem jelenti azt, hogy a szexuális kizsákmányoláshoz is engedélyt adná – de kizsákmányolás esetén irreleváns az áldozat beleegyezése.⁸⁰ A kizsákmányolás megvalósulhat olyan cselekményekben, mint a napi munkaórák száma, ami több mint napi 8 óra, megtiltják a védekezés bizonyos formáit (óvszerhasználat), veszélyeztetve ezzel az áldozat egészségét, meg van szabva, hogy napi hány klienset köteles fogadni, az áldozat csak őrizettel léphet ki az utcára. Viszonylag kevés azoknak az áldozatnak a száma, akiket az elkövetők orvosi vizsgálatra is elvisznek, de még ilyenkor sem hagyják őket őrizetlenül, az áldozatnak a kitörésre való esélye azonban ilyenkor magasabb, valamilyen módon fel tudja tárni az őt vizsgáló orvosnak a helyzetét, vagy az orvos a különféle jelekből, testi sérülésekből észreveszi és megteszi a szükséges lépéseket.⁸¹

⁷⁷ Akpınar i. m. 30-50.

⁷⁸ ILO Global Estimate of Forced Labour 2012: Results and Methodology, ILO, Genova 2012.

⁷⁹ ILO Global Estimate of Forces Labour: Results and Methodology www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_182004.pdf (letöltve: 2014.10.20.)

⁸⁰ Id.: Hollandiai eset kapcsán az ügyész véleménye és annak magyarázata: „*Félreértés, hogy azok a nők, akik Hollandiában prostituáltakként dolgoznak, nem emberkereskedelem áldozatai akkor, ha előtte tudják, hogy milyen munkát fognak végezni. Az emberkereskedelem jelentése az, hogy az áldozat korlátozva van a szabad akarat és a szabad mozgás jogában*”

⁸¹ *Guidelines for the first level identification of victims of trafficking in Europe.* i.m 19.

Vannak bizonyos csoportok, amelyek magasabb kockázatnak vannak kitéve, és az elkövetők is őket „cserkészik be” inkább:

- A külföldi prostituáltak nemtől és kortól függetlenül, hamis ajánlatokkal kecsegtetve, a munka természetéről hazudva kicsalják őket idegen országokba, ahol elveszik az irataikat, az utaztatás illetve az elszállásolás túlzóan magas költségeit pedig visszakövetelik, a szabadságért cserébe. Legtöbbször az ilyen szituációba kerülő áldozatok nem is mernek segítséget kérni az illetékes hatóságoktól, szervektől, nem bíznak bennük és félnek tőlük, a nyelvi különbségek pedig ezeket a bizonytalanságokat növeli bennük.
- Mentálisan sérültek is megfelelő áldozatnak bizonyulhatnak az emberkereskedők számára, ugyanis fogvatékoságuknál fogva kevésbé vannak tisztában a jogaikkal és nehezebben kérnek segítséget.
- Az alacsony szociális színvonalon élők, alacsony iskolázottsági szinttel - ide számítva az intézetben nevelkedetteket, könnyebben ki tudják használni, az érzelmi, szociális gyengeségeiket a maguk hasznára tudják fordítani az elkövetők. Ezek az áldozatok pedig az iskolázottságuk nem megfelelő szintje miatt kevésbé fordulnak a hatósághoz, és emiatt kevésbé ismerik a saját jogaikat.
- Azok a migránsok, akik diák – vagy művész vízummal érkeznek az adott országba, megfelelő célpontot nyújtanak az emberkereskedőknek, hiszen ha a hatóságokhoz fordulnak, kitoloncolják őket.
- Kisebbségek, nemzetiségek tagjai két szempontból is megfelelő áldozatok lehetnek. Az egyik szempont, miszerint a kisebbséghez tartozva kirekesztve érzik magukat a társadalomból, könnyebben tudnak azonosulni az áldozat szerepével. A másik szempont, mivel kisebbségekről beszélünk, sokszor egy szoros, zárt közösséget alkotnak, teljes kontrollt gyakorolva a tagjaikon, így az adott társadalmi csoport tagjai válnak elkövetőkké a saját tagjaikkal szemben.
- Az utcagyerekek, felügyelet – kísérő nélkül közlekedő gyermekek fokozott veszélynek vannak kitéve, illetve az internetet tudatlanul és felelőtlenül használó fiatalok, akiket a pedofilok könnyen behálózhatnak.⁸²

⁸² *Guidelines for the first level identification of victims of trafficking in Europe.* i. m. 19.

- Azok a fiatalok, akik a továbbtanulásuk, megélhetésük érdekében gyors és könnyű pénzkereseti forrásokat keresnek, könnyen vállalnak prostitúciós munkát, amin keresztül nagyon könnyen emberkereskedők kezei közé kerülhetnek.⁸³

5.2.2 Munka alapú kizsákmányolás áldozatai

„A „kényszer- vagy kötelező munka” kifejezés vonatkozik minden olyan munkára vagy szolgálatra, amit valamilyen büntetés terhe alatt valakitől követeltek, és amire a munkára kötelezett személy nem szabad akaratából vállalkozott.”⁸⁴ Ide tartozik mindenfajta munka és szolgálat, kezdve a legális – illegális munkától, bezárólag a kort, nemet, munkaképességet figyelembe veendő munkákig. Minden embernek joga van ahhoz, hogy szabadon válasszon munkát, amelyről kellő információval rendelkezik és szabadon abba is hagyhassa és mindez megtevesztéstől, fenyegetéstől és kényszerítéstől mentes legyen. A meghatározás másik kulcskifejezése a „büntetés terhe alatt”, vagyis az emberkereskedő valamilyen módon kényszeríti az áldozatot a munkavégzésre. Ez lehet pszichikai, pszichológiai kényszerítés, erőszak – vagy szexuális erőszak alkalmazása, illetve fizikai erőszakkal való fenyegetés, vagy annak alkalmazása, illetve az áldozat bérének visszatartása, elvehetik személyes – és úti okmányaikat, vagy kitoloncolással is fenyegethetik őket.⁸⁵ A lista nem kimerítő jellegű felsorolást tartalmaz, ezek csak az emberkereskedők közkedvelt eszközei.

A nemzetközi egyezményeknél elsőként kifejtésre került 1926-os Rabszolgaság elleni Genfi egyezmény általánosan mondta ki az ember kizsákmányolásának és kereskedésének tilalmát, az értelmezés pedig a mai napig aktuális.⁸⁶

Áldozattípusok:

- Az emigrált munkavállalók, akik nincsenek nyilvántartva az illetékes szerveknél.
- A feketegazdaságban dolgozók, ugyanis nincs kapcsolatuk a hatóságokkal, így nem mernek hozzájuk fordulni szükség esetén.

⁸³ Guidelines for the first level identification of victims of trafficking in Europe. i. m. 19.

⁸⁴ 2000. évi XLVIII tv. A kényszer – vagy kötelező munkáról, a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 1930. évi 14. ülészakán elfogadott 29. számú Egyezmény kihirdetéséről 2. cikk 1. bekezdés

⁸⁵ Guidelines for the first level identification of victims of trafficking in Europe i.m. 22.

⁸⁶ Id.: Rabszolgaság elleni egyezmény alpont: 1933.évi III. törvénycikk: Rabszolgaság elleni egyezmény 2. cikk: „az egyénnek az az állapota vagy helyzete, amelyben felette a tulajdonjognak ismérveit vagy egyes ismérveit gyakorolják”

- Azok a személyek, akik alacsony szociális körülmények között élnek, vagy alacsony iskolázottsági szinttel rendelkeznek.
- A mentálisan sérült személyek.
- A fiatal migránsok, akik művész- vagy tanuló vízummal érkeznek az adott országba.
- Azok a személyek, akik kisebbségi közösségekből származna.
- A szegény családban élő gyermekek.
- Utca- és árva gyermekek.⁸⁷

Fontos tisztázni, hogy mi az, ami a fentebb említett áldozattípusoknak megfelel és mégsem számít kizsákmányolásnak. A nehéz körülmények között élők dolgozhatnak fizikailag nagyon megterhelő, rosszul fizető munkát, ám ha ezt szabad akaratukból teszik és bármikor felmondhatnak, attól, hogy feltehetőleg a munka kizsákmányoló jellegű⁸⁸, nem fog megfelelni a tényállásnak és legális lesz (feltéve ha a munkára vonatkozó minimum törvényi szabályozásokat betartja a munkáltató).⁸⁹ Nem minden kizsákmányoláson alapuló munka számít rabszolgamunkának, még ha tulajdoni jellegre is hasonlít. Az úgynevezett *feketemunka* sem lesz attól ilyen jellegű attól, hogy a hatóságok felé nincs bejelentve és a személy nem fizeti meg a járulékokat utána. Legtöbbször a kizsákmányoláson alapuló munkákat is feketemunka keretében végeztetik, ám tévedés lenne azt gondolni, hogy minden ilyen jellegű munka annak minősül, hiszen az is lehet, hogy csak a nagyobb haszon, fizetés miatt nem tesz bejelentést a hatóságoknak a munkáltató vagy a munkavállaló. Ide számít az is, aki illegális bevándorlóként munkát végez, és ezen jellegénél fogva nincs nyilvántartva a megfelelő szerveknél, nehogy kitoloncolják. Az ilyen jelleggel végzett munka megkönnyítheti az emberkereskedők dolgát, és sokszor tényleg ilyen személyeket használnak ki, de maga a tény, hogy valaki migránsként végez feketemunkát, még nem jelenti azt feltétlenül, hogy emberkereskedelem áldozatává vált volna.⁹⁰

⁸⁷ *Guidelines for the first level identification of victims of trafficking in Europe.* i.m. 24.-25.

⁸⁸ Hollán i. m.105. oldal

⁸⁹ *Guidelines for the first level identification of victims of trafficking in Europe.* i. m. 23.

⁹⁰ *Practical tool for first level identification of human trafficking for labour exploitation.* European Commission DG Home Affairs. Publications Office of the European Union. Luxembourg 2013 8-10.

Az ILO 2012. évi jelentése alapján körülbelül 14.200.000 áldozata van a munka alapú kizsákmányolásnak, melyből az Európai Unió területét viszonylag kevés számú áldozat jellemzi, a becsült számuk mindössze 620. ezer fő, ebből 40% a női áldozatok aránya.⁹¹

A munka alapú kizsákmányolásba beletartozik a hajléktalanok kényszerkoldultatása is, viszont a kényszerkoldultatás jelenségét, tekintve a gyakoriságát és a törvényi szabályozás hiányát, a következő pontban szeretném kifejezni.

5.2.3 Kényszerkoldultatás áldozatai

Napjainkban a városok utcái, aluljárói tele vannak hajléktalan, kéregető emberekkel. A hajléktalan emberek egy része nem magának kéreget, vannak akiket őriznek, és amikor kellő mennyiségű aprópénz összegyűjtöttek, odamennek és begyűjtik tőlük. Ezeket a hajléktalanokat tekintjük a kényszerkoldultatás, vagy közismertebb nevén a koldusmaffia áldozatainak.

Sajnos ennek az áldozatait lehetetlen megbecsülni, tekintve a hajléktalanok számának folyamatos és nagyarányú növekedését. Mind az irányelv, mind pedig az ILO egyezménye elítéli a periféria szélére szorult emberek bármely féle kihasználását. A koldultatás mellett legtöbbször bűncselekmények elkövetésére kényszerítik az áldozatokat, mint zsebtolvajlás, áruházi lopás, drogcsempészet.⁹² A legtöbb ilyen áldozat nincs tisztában a jogaival, félnek a hatósághoz fordulni, mert attól tartanak, hogy az általuk elkövetett bűncselekmények miatt súlyos börtönbüntetésre ítéltetnek.

Áldozattípusok:

- A migráns dolgozók,
- Azok a személyek, akik már korábban is követtek el bűncselekményt, amely büntetés nélkül maradt,
- Akik elnyomó közösségből származnak,
- Hajléktalanok,

⁹¹ ILO Global Estimate of Forced Labour i. m.

⁹² *Guidelines for the first level identification of victims of trafficking in Europe.* i. m. 28.

- Utcagyermek. ⁹³

A kényszerkoldultatás során az elkövetők egész napos koldulásra kényszerítik áldozataikat, a koldulás során összegyűjtött pénzt elveszik tőlük, kevés élelmet juttatnak nekik, az áldozat kimerültnak, túlhajszoltnak, alultápláltnak tűnik, naponta több helyen is kénytelen koldulni és állandó felügyelet alatt áll.

⁹³ Practical tool for first level identification of victims of human trafficking for forced begging and illicit activities. European Commission DG Home Affairs. Publications Office of the European Union, Luxembourg 2013 8-10.

VI. Elkövetők

Az emberkereskedők általában szervezett keretek között folytatják a tevékenységüket, melynek célja mindig az áldozat kizsákmányolása valamilyen módon. A különféle áldozattípusok alapján feltételezhetnénk, hogy az elkövetőknél is megfigyelhető ilyen eltérés, ám az adatok alapján főleg a szexuálisan kizsákmányoló elkövetőket szokták elemezni, így dolgozatomban én is erre hagyatkozom.

Mint a fejezet elején kiemelttem, általában szervezett keretek között valósul meg az elkövetés. Ebből fakad a tény, hogy az elkövetők széles kapcsolati hálóval rendelkeznek, ez a szervezeti tagság mellett fakadhat a büntetett előéletükből is. Vagyis a legtöbb elkövető a büntetett előélet mellett rendszeres visszaesőnek is számít. Az elkövetőkre, elkövetői körökre a folyamatos áldozatkeresés a jellemző, igyekeznek folyamatosan frissíteni a kínálatot, „*friss hússal*”, hogy minél többet profitálhassanak. Az elkövetőkre, ha kisebb csoportokról van szó, akkor gyakori az ugyanolyan helyről való származás, rokonsági kapcsolat, megfigyelhető egy laza kapcsolat, amely viszont a bűnszervezetbe tömörült elkövetőknél nem gyakori.

Érdemes megfigyelni a kerítőként dolgozó személyeket. Mivel a kerítők legegyszerűbben az általuk jól ismert környezetből, családi- és lakókörnyezetből szeretnek toborozni, ezért az áldozatokból kiindulva megfigyelhető az alacsony iskolázottság, rossz szociális körülmény, és környezet így könnyen ki is tudják használni a sértettek kiszolgáltatottságát. A büntetett előéletükből fakadóan az emberkereskedésből szeretnének minél jobban profitálni, így ezek a kerítők sokszor csak közvetítik az áldozatokat az emberkereskedőknek, és maguk az emberkereskedők lesznek azok, akik a prostitúcióra kényszerítést alkalmazni fogják.

A hazai elkövetőkre - tekintve, hogy inkább tranzitország vagyunk – a toborzás folyamatában nem jellemző az erőszak alkalmazása. Egyszerűbb hízélgésszel, hitegetéssel vagy akár még szerelmi kapcsolat látszatával igyekeznek kicsalni az áldozatot az ún. konform zónájából és emberkereskedők kezére juttatni. Ilyenkor a bűncselekmény elkövetőjévé válhat a régóta prostituáltként dolgozó személy, aki az áldozat meggyőzésében játszhat nagy szerepet, mivel női mivoltuknál fogva könnyebben tudnak hatást gyakorolni az áldozatra.⁹⁴

⁹⁴ *Guidelines for the first level identification of victims of trafficking in Europe.* i. m. 15.

Az erőszakos elkövetési mód gyakorta az áldozat konkrét fizikai cselekvésre kényszerítésénél jelenik meg. Mivel ezek az elkövetők gyakran „rábeszélnek” a sértetteket, így elhítetik a sértettel, hogy nem követtek el vele szemben bűncselekményt, ugyanis ő a beleegyezését adta hozzá. Ekkor a sértettel szemben nem csak erőszakot alkalmazhatnak, hanem fenyegetést is, ami főleg az áldozat családjára vonatkozik. Ez persze függ attól is, hogy az elkövetők mennyire ismerik a saját áldozataikat, milyen kapcsolatban állnak velük.

Az elkövetők igyekeznek magukról elhíttetni azt a képet, hogy kapcsolatban állnak a hatóságokkal, a rendvédelmi szervekkel, ezzel érzelmi nyomás alá helyezve áldozataikat, akik így kevésbé mernek megszökni.⁹⁵

6.1 Emberkereskedő vagy embercsempész?

Hazánk is érintett az emberkereskedelemben, inkább tranzitországgként szokás rá hivatkozni, mint célországra. Általában a Kelet-Európai régiókból visznek át lányokat Nyugat-európai országokba. Éppen ezért a legfontosabb feladat az emberkereskedelmet és az emberkereskedőket elhatárolni az embercsempészettől és az embercsempészekről: „(1) Aki államhatárnak más által a jogszabályi rendelkezések megszegésével történő átlépéséhez segítséget nyújt, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁹⁶ Mint látjuk, itt az államhatár illegális átlépése a fő tényállási elem, míg az emberkereskedelem esetén szintén megtörténik az illegális határátlépés az áldozattal, de ott csak a tevékenység egy részét képezi. A csempész átszállítja a személyt a határon, aki fizet neki ezért, majd a határátlépés után magára hagyja, míg az emberkereskedőknek nem fizet az áldozat, hogy vigye át a határokon, ha át is viszik azt általában erőszakkal teszik – kisebb esetben az áldozat kérésére történik – és a kívánt országba érést követően ők rendelkeznek az áldozat felett. Tehát a legegyszerűbb elhatárolás → az embercsempészet az állam rendje ellen elkövetett bűncselekmény, nem pedig a migráns, mint személy ellen irányul, szemben az emberkereskedéssel⁹⁷.

⁹⁵ Guidelines for the first level identification of victims of trafficking in Europe. i. m. 19.

⁹⁶ 2012. évi C. törvény 353. §

⁹⁷ Guidelines for the first level identification of victims of trafficking in Europe. i. m. 2013. 10.

VII. Fogyasztók

Az emberkereskedelmet – kitekintve a büntetőjog, kriminológia határain túl – megközelíthetjük kereskedelmi oldalról is. Ilyen szemléletmód esetén a kínálatnak és a rá való igénynek a párhuzamát kell megvizsgálni. Piaci szemmel nézve egy termék akkor sikeres, ha hatalmas eladási számokat produkál. A szervkereskedelem kivételével – a munka alapú kizsákmányolásnál és a prostitúciós célú emberkereskedelelemnél lehet felmérni a fogyasztók arányát.

A munka alapú kizsákmányolás a harmadik világbeli országokban a leggyakoribb, ahol az emberi – és a hozzájuk kapcsolódó alapjogok nem jelentenek igazi jogbiztonságot állampolgáriknak. Ezt a törvényi rést rengeteg nyugati cég igyekszik kihasználni, gyáraikat ilyen országokba telepítik, az olcsó munkaerőt a bérek minél lentebb szorításával, a napi munkaórák számával és a munkavállalók jogainak teljes hiányával érik el. Az így készült termékeket legtöbbször a nyugati 'átlagember' vásárolja meg, ám a dolgozat szempontjából az ilyen vásárlók arányát lehetetlen ilyen szűk keretek között megvizsgálni és fontos felismerni, az ilyen jellegű áruk megvásárlása nem bűncselekmény, az emberkereskedelem a gyártók és a velük kapcsolatban álló megrendelők, cégek viszonylatában áll fenn.⁹⁸ Az átlagvásárló felelőssége, hogy az ilyen nyomott áras termékek helyett a munka törvényeinek megfelelően készült termékeket vásárol meg. Szerencsére a munkajog és a világ legnagyobb munkaügyi szervezete – közismert nevén az ILO – igyekszik a megfelelő eszközökkel fellépni ezen folyamat ellen és minél hatékonyabban visszaszorítani a kizsákmányolást.⁹⁹

7.1 A Svéd modell

„Lehet, hogy a szomszédod, esetleg a legjobb barátod. A kollegád, vagy valaki, akivel a múlt hétvégi partin beszélgettél. Feltehetőleg normális életet él – házas, gyermekei vannak, egy jó állása - más szavakkal, ő egy átlagos férfi. Mégis, szexuális szolgáltatásokat vásárol és támogatja a szexuális kizsákmányolás piacát, a prostitúciót és az emberkereskedelmet. És a Svéd jog értelmében, ő egy bűnöző”¹⁰⁰

⁹⁸ Kun Attila: *A multinacionális vállalatok szociális felelőssége – a CSR-alapú önszabályozás kontra (munkajogi) szabályozás* 10-15. oldal Ad Librum Kiadó 2009.

⁹⁹ http://www.ilo.org/public/english/standards/declaration/declaration_hungarian.pdf 4. oldal 2014.10.24.

¹⁰⁰ Kajsa Claude: *Targeting the sex buyer. The swedish example: stopping prostitution and trafficking where it all begins.* 1. oldal Swedish Institute, 2011

A szexuális alapú kizsákmányolás visszaszorításában élen jár egy európai ország, mely 15 éves gyakorlattal a háta mögött sikeresnek mondható az ilyen jellegű emberkereskedelem felszámolásában, emellett pedig megfelelő képet nyújthat a fogyasztókról is. Svédország 1999-ben fogadott el egy törvényt, a szexuális szolgáltatások vételének tilalmáról. *„Az a személy, aki alkalmi szexuális kapcsolatot létesít fizetség ellenében, büntetendő – hacsak a cselekmény nem büntetendő a Svéd Büntető törvénykönyv alapján – szexuális szolgáltatások vétele miatt. A büntetés pénzbírság vagy hat hónapot meg nem haladó szabadságvesztés. A szexuális szolgáltatások vételének kísérlete a SBtk.23. fejezete szerint büntetendő.”*¹⁰¹ A törvényt már javaslati kidolgozása során rengeteg támadás érte, a legnagyobb ellenérv az volt, hogy a prostitúció nem fog eltűnni ez által, csak „láthatatlanná” fog válni hatóságok számára, amik így „öngölt” rúgnak, hiszen a felderítést teszi nehezkesebbé. Az utcákról a zárt ajtók mögé fog kerülni a prostitúció, így a rendvédelmi szervek még kevésbé védhetik meg a lehetséges áldozatokat. A törvény 2005-ben kiegészült, a svéd büntető törvénykönyv büntetni rendeli az ingatlan használatát, ha az bordély üzemeltetése céljából történik.¹⁰² Magát a prostitúciót büntetik, de a prostituáltak ellenszolgáltatás nélkül létesített szexuális kapcsolat nem von büntetőjogi szankciót maga után, így mind a két fél érdekeltté válik a törvényt szegésben.¹⁰³

A törvény hatályba lépése óta eltelt 15 év azonban megcáfolta a kritikussait. A prostitúció Svédországban azóta jelentősen visszaszorult. A kezdeti hatást a prostitúció radikális eltűnése jellemezte, ám pár hónap elteltével normalizálódtak az arányok. Évi

¹⁰¹ Svensk Författnings Samling 408, 6. fejezet 11. rész 1998

¹⁰² Svéd Btk. 6. fejezet 8. rész: „Az, aki egy helyiség jogaival rendelkezik, és jogot biztosít másnak, annak tudtában, hogy a helyiség teljesen vagy döntő részben alkalmi fizetett szexuális kapcsolat létesítésére szolgál, 4 évig terjedő elzárással, ha súlyos a cselekmény 2-8 év közötti szabadságvesztéssel büntetendő. Ha nincs tudatában az ott folyó cselekménynek, vagy nem tanúsít elvárható viselkedést annak érdekében, hogy megszüntesse a biztosított jogot, és a tevékenység folytatódik vagy újra kezdődik a helyiségben, ezzel elősegíti a tevékenységet, kerítés bűncselekményét követi el. Ez azt is jelenti, ha a prostituált lakást bérel, ahol szolgáltatásért fizetséget kap, a bérbeadó, amennyiben tudomást szerez erről a tevékenységről és nem jelenti, büntetést követ el.”

¹⁰³ Tamási Erzsébet: Egy törvény exportja. A prostitúció szabályozásának svéd modellje. Budapest, 2011.12.15 Jogelméleti Szemle 2011/4. szám

szinten körülbelül 800 prostitúciós esetet regisztrálnak, szemben Finnország 17.000 körüli statisztikai adataival.¹⁰⁴

A törvény gyakorlati megjelenése a következő: a rendőrök csoportokban várakoznak, amíg a kliens meg nem érkezik a prostituálthoz, majd megvárják, hogy elvonuljanak egy üres motelszobába és még az aktus létrejötte előtt lecsapnak és súlyos pénzbírsággal vagy elzárással büntetve az ügyfelet. Az ilyen fajta szankciónak – a törvény szigorúságát figyelembe véve – óriási visszatartó ereje van.¹⁰⁵

Az elmúlt 15 év statisztikái alapján némi eltérés figyelhető meg a fogyasztók tekintetében, egy 2008-as svéd tanulmány alapján mégis következtetni lehet. Fontos leszögezni, hogy a vásárlók esetén soha sem egy homogén csoportról beszélünk, széles skálán mozog a jellemzőik aránya. Fiatal tinédzserektől egészen a 80. életévét betöltött férfiig, de a jellemző a 30 - 50 év közöttiek aránya. A társadalmi osztályok terén se lehet átfogó képet alkotni, nem jelent kizáró okot a jó állás, a diploma, vagy esetleg a házasság állapota, sőt majdnem minden második fogyasztó házasságban él, melyből gyermekek is születettek már, ez körülbelül 40%-ukra jellemző. Megfigyelték, hogy a meghatározott fogyasztók általában hasonló kinézetű, korú, megjelenésű áldozatokat részesítenek.¹⁰⁶

2010-ben született meg a svéd kormány megbízásából az ún. Skarhed-jelentés. A jelentés alapján az 1993-ban 2500-3000 főt számláló prostitúciós ágazat tagjainak a száma 2009-re a felére csökkent. A Finnországban és Dániában is bevezetett hasonló törvényi szabályozás hasonló eredményt ért el.¹⁰⁷ A kritizálók kételyei nem igazolódtak, Svédország azóta is élen jár mind a megelőzés, mind a felszámolás terén, jó példát mutatva a többi európai ország számára az emberkereskedelem visszaszorítására.

¹⁰⁴ Tamási i.m

¹⁰⁵ Kajsa Claude: i. m. 14. – 15.

¹⁰⁶ Kajsa Claude: i. m. 7.

Felhasznált tanulmány: National Council for crime prevention: *Brottpförebyggande radet* 2008

¹⁰⁷ A svéd kormány 2008 nyarán hozta létre Anna Skarhed igazságügyi miniszter vezetésével azt a bizottságot, amelynek feladata volt, hogy értékelje a törvény hatását, gyakorlati működését (SOU, 2010) Tamási Erzsébet tanulmánya nyomán.

VIII. Prevenció és áldozatsegítés

7.1. Megelőzés

Ahhoz, hogy a hatóságok hatékonyan fel tudjanak lépni az emberekkel való kereskedelem jelensége ellen, meg kell ismerniük az okokat, okozatokat, az áldozatok – és az elkövetők karakterisztikáit. Az emberkereskedelem általában szervezett bűnözés keretében valósul meg, a szervek nyomozását megnehezítve. A megelőzés során kiemelkedő figyelmet kell, hogy kapjanak a 3. világbeli országok, tekintettel arra, hogy az adott országok gyengébb közbiztonsága, nehezebb megélhetési és rossz szociális körülményei miatt a legtöbb áldozat ezekből az országokból származik.¹⁰⁸ Ahhoz, hogy minél sikeresebb legyen a megelőzés, fel kell azt is mérni, hogy milyen célból kereskednek a nőkkel és a férfiakkal. A szexualitás mind a két nemnél felmerül, de a nőknél rendszeresebb, míg a statisztikák alapján a férfiaknál inkább a munka alapú kizsákmányolás a jellemzőbb. Nagyobb figyelmet kell fordítani a szociális háló peremére szorult személyekre, mivel ők a legkönnyebben kizsákmányolhatóak, tekintve, hogy nehéz nyomozni utánuk, illetve amivel az elkövetők is tisztában vannak, hogy sokszor az ilyen áldozatokat nem is keresik. A hatóságoknak minden esetben együtt kell működniük, ha gyanús jeleket tapasztalnak és meg kell próbálniuk felderíteni azt. Sajnos súlyos probléma, hogy sok 3. világbeli illetve dél-amerikai országban a hatóságok korruptak, összejártsanak az elkövetőkkel az anyagi haszon reményében, így az áldozatok nem mernek vagy nem tudnak hova fordulni.

Az egészségügyi dolgozók megfelelő tájékoztatása és felkészítése elengedhetetlen, ugyanis ők azok, akik találkozhatnak az áldozattal és felismerhetik a bántalmazásra utaló nyomokat. A statisztikák sajnos nem ezt mutatják, egy 2008as felmérés szerint az orvosok 88% százaléka nem ismerte a rendszert, amely alapján segítséget tudtak volna nyújtani az emberkereskedelem áldozatainak, és az orvosok 82%-a vallotta azt, hogy még sosem találkozott ilyen áldozattal.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU Irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről, az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB rendelet felváltásáról, 2011. április 5. 1. oldal (2) bekezdés

¹⁰⁹ *Human trafficking: What to do? A practical guide for Healthcare providers, Law Enforcement, NGOs & Border Guards.* Published by Payokewith the financial support of the European Commission DG Home ISEC Programme 2010 11-15. oldal

A diplomatáknak, követségeknek óriási szerepük van mind a megelőzésben, mind az áldozatok kimentésében. Az áldozatok úti okmányait gyakran elveszik, megfosztva ezzel őket az adott állam elhagyásának a lehetőségével, ezzel is csökkentve a szökés esélyét. Ha az áldozatot más államba szállítják, amelynek még a nyelvét sem ismeri, akkor kevésbé fog tudni a hatóságokhoz vagy a saját állama követségéhez fordulni. Ezért nagyon fontos, hogy az adott államok tisztában legyenek az elkövetések arányával, összeállítsák a megfelelő jelentést, amelyet a célországok követségeinek továbbíthatnak, együttműködjenek a hatóságokkal és a különböző áldozatsegítő szervezetekkel. A diplomatáknak külön képzési programon való részvétel javasolt, hogy a megfelelő időben, késlekedés nélkül meg tudják tenni a szükséges lépéseket mind a megelőzésre, mind az áldozatok megsegítésére, illetve hazajutására.¹¹⁰

7.2. Áldozatok megsegítése

„Az áldozatsegítő politika lényegében kompenzációt nyújt azoknak az állampolgároknak, akiket az állam nem tudott megvédeni a bűncselekményekkel szemben, akik viszonylatában nem tudta teljesíteni az állami büntetőhatalom gyakorlásának alkotmányos kötelezettségét. Ezért szükséges az áldozatoknak utólag, vagyis méltányosság és társadalmi szolidaritás alapján segítséget nyújtani.”¹¹¹

Az áldozatoknak szakértőkre van általában szükségük, hogy fel tudják dolgozni a sérelmükre elkövetett cselekményeket, így különösen fontos, hogy a segítséget nyújtó szakértők, pszichológusok tisztában legyenek az emberkereskedelem aspektusaival, és hogy az áldozatot, hogyan és miként, milyen jellegű tevékenység kapcsán zsákmányolták ki, milyen pszichikai vagy fizikai kényszert alkalmaztak vele szemben. Minden áldozat más, a segítőknek a legfontosabb feladata, hogy ezt felismerve megfelelő szakmai szintű segítségben részesítsék az áldozatokat.

Az Európai Unió tagországaiban az a cél, hogy az országok egymással, és az egyházi, illetve a civil áldozatsegítő csoportokkal minél hatékonyabban dolgozzanak együtt, hazánkban is számos ilyen szervezet található, ezek egyike a Baptista Szeretetszolgálat, amely védett házakat működtet, vagy az Áldozatsegítők nevű civil szervezet, mely az áldozatoknak a mindennapi visszaintegrálásban nyújt sok segítséget.

¹¹⁰ Biffl-Pfeffer-Trnka-Kwieceński: *Handbook for diplomatic and consular personnel on how to assist and protect victims of human trafficking*. The financial support of the European Commission DG Home 56-57. oldal

¹¹¹ Czine i. m. 92.

Az első lépés, hogy biztosítsák az áldozatok védelmét és biztonságérzetet nyújtsanak a számára. Ehhez kulcsfontosságú, hogy olyan hatósági személy, - illetve ha szükséges, szakember – hallgassa ki, aki előtt az áldozat szabadon beszélhet, őszintén elmondhatja az átélt szörnyűségeket. A legjobb, ha azonos nemű a kihallgató és a mediátor, és sokat segíthet még, ha figyelnek a nyelvi, etnikai különbségekre is. Ha szükséges, a kihallgatás előtt el kell látni az alapvető létszükségleti elemekkel, mint étel, ital, tiszta ruha, és ajánlott egészségügyi ellenőrzés alá vetni. Ez után el kell magyarázni az áldozatnak, hogy mi fog a továbbiakban vele történni, mennyi ideig fog tartani az egész eljárás, ki, hogyan és miért fog vele kapcsolatba lépni. Ezeket az „ajánló mechanizmusokat”¹¹²)be kell tartani mind a nyomozás, mind a menedéket nyújtó szállásokon.

7.2.3 Ha gyermek az áldozat

Gyermekek esetében még nagyobb szükség van a hatékony áldozatsegítésre, speciálisabb gondoskodást igényelnek, nem értik az okokat, csak azt érzik, hogy valami rossz és szörnyű dolog történt velük. Fel kell őket világosítani, hogy vannak jogaik, amik őket illetik meg koruknál fogva, ez pedig az iskolába járáshoz való jog, vagy valamilyen féle taníttatás joga, ne szakítsák ki őket a megszokott családi kötelékből, minden féle- és fajta erőszak bűncselekmény, amelyet ellenük követnek el és hogy az ő feladatuk még a játék, nem pedig a munka. Ezekből látható, hogy nem csak szexuálisan zsákmányolhatják ki őket, ide számít a csecsemő- illetve gyermekeladás örökbefogadó szülőknek, a gyárakban, földeken való dolgoztatásuk is.

A legelső és legfontosabb mozzanat, hogy a gyermeket minél hamarabb kiszabadítsák a kizsákmányoló, elnyomó, erőszakos környezetből. Ez után megfelelően képzett szakemberek kezelésére kell bízni a gyermekeket, akik segíthetnek az őket ért trauma minél előbbi feldolgozásában. A gyermekeket biztonságba kell helyezni, lehetőség szerint olyan személyeknél, akik kellő törődéssel, szeretettel és megértéssel tudnak feléjük fordulni.

¹¹² *Guidelines for the first level identification of victims of trafficking in Europe.* i.m. 12.

IX. Összegzés és de lege ferenda javaslatok

Az emberkereskedelemnek számos aspektusa van. A dolgozat során igyekeztem a legtöbbet bemutatni, az egyes aspektusokra jellemző áldozati sajátosságokat és elkövetői karakterisztikákat megfelelően érzékeltetni. Az egyedüli terület, amelynek nem szenteltem külön pontot, az a szervkereskedelem, amely hazánkban elenyésző. A hazai statisztikákat tekintve nem számítunk sem kiindulási, sem pedig célországnak. Persze hazai viszonylaton belül is van példa emberkereskedésre, mint azt a hajléktalanokat kizsákmányoló pécsi bűnszervezet is jelzi, ám hazánkban az áldozatok átszállítása a gyakoribb. Általában a Kelet-Európából származó lányokat szállítják át nyugat-európai országokba, ritkán fordul elő, hogy ezeket a lányokat hazánkban futtatnák. A munka alapú kizsákmányolás szintén hazai jelenség, viszont a migráció eddig nem érintette túlzott mértékben hazánkat, a mostani menekültügyi problémák azonban átalakíthatják ezt a képet.

A dolgozatban két hosszabb fejezetet is szántam a szabályozásnak, amellet, hogy egy kriminológiai dolgozatot szerettem volna írni. Ennek egy nagyon fontos oka volt. A bűnt legálisan csak a jog eszközeivel tudjuk visszaszorítani. Az emberkereskedelem során sincs ez másképp, a törvény erejénél fogva a különböző szervezetek megvan a megfelelő illetékessége a szükséges feladatok ellátására. Viszont a világ folyamatosan változik, fejlődik, ami a bűnelkövetésre is hatással van. A jogalkotók igyekeznek lépést tartani ezzel, ám lényegesen lassabb ennek a folyamata. Az egyezmények elemzése során ezt a folyamatot szerettem volna bemutatni, kiemelve hogy az emberkereskedelem elleni fellépés igen hatékonyra vált. Ám az internet világában óriási nehézség hárul a nemzetközi szervezetekre, a hatóságokra és az államokra is, ugyanis a legnagyobb probléma, hogy a virtuális térben nehezebb 'lekövetni' az elkövetőket, a becserkészés módjait. A második fejezet során igyekeztem ezt érzékeltetni, mint láthattuk, az emberkereskedők hamis álláshirdetések útján 'csalogatják az áldozataikat a karmaik közé'. A legnagyobb feladat tehát az lesz, hogy a megelőzés és a felkutatás során is megfelelően tudjanak reagálni az illetékesek erre, a figyelemfelkeltő kiadványok mellett igyekezzenek törvényi keretet adni az ilyen jellegű emberkereskedelemnek. Nem könnyű, ám nem lehetetlen feladat, számos közösségi oldalon igyekeznek felhívni a figyelmet az emberkereskedelem, a külföldi munkavállalás veszélyeire.

A hajléktalankérdés szabályozása igencsak elmaradott. Mivel őket a legkönnyebb kizsákmányolni, ezért a védelmük érdekében hatékonyabban fel lehetne a jogszabály erejénél

fogva. 2011-ben számos politikai párt kezdeményezte a kérdés szabályozását, ám a nagy sajtóvisszhang elültével a szabályozás kérdése is 'lekerült a porondról'.

A svéd modell hatékonysága láttán hazánk törvényalkotói is fontolóra vehetnék ezen szabályozás bevezetését, tekintettel a Kelet-európából az ország területére érkező és letelepedő szegények arányára, akik prostitúciós tevékenység folytatásából tartják fenn önmagukat. Ezt, és a hajléktalan helyzetet látva a szociális segítségnyújtást alapjaiban kellene megreformálni, igazodva az egyre nagyobb áldozati arányokhoz.

Az áldozatsegítés terén hazánk is egyre több szervezetet hoz létre, egyre sokasodik a védett házak száma. A különböző segélyszervezetek igyekeznek a kormánnyal együttműködve minél hatékonyabban részt venni a prevenciós folyamatokban is. Emellett az Európai Unió területén Magyarország is részese egy államokon átívelő emberkereskedelemmel foglalkozó munkacsoportnak, mely főleg Hollandia területén igyekszik felszámolni az emberrel való kereskedés jelenségét.

Irodalomjegyzék

Akpınar Szelim: *Sorozatgyilkosok*. Diplomamunka. Pázmány Péter Katolikus Egyetem. Budapest, 2012

Biffl, Pfeffer, Trnka-Kwiecinski: *Handbook for diplomatic and consular personnel on how to assist and protect victims of human trafficking*. The financial support of the European Commission DG Home

Biffl, Pfeffer, Trnka-Kwiecinski: *Handbook for professionals at the interface of police&health authorities*. Danube University Krems. Payoke, 2014.

Czine Ágnes: *Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája*. PhD értekezés. Pécs, 2011.

Belovics Ervin-Molnár Gábor- Sinku Pál: *Büntetőjog 2. Különös rész*. Hvg-Orac, Budapest 2013

Douglas, Burgess, Ressler – *Crime Classification Manual*. New Jersey, 2006.

Forrai Judit: *Szex, prostitúció, erőszak*. Semmelweis Kiadó. Budapest, 2009.

Guidelines for the first level identification of victims of trafficking in Europe. European Commission DG Home Affairs. Publications Office of the European Union. Luxembourg

Hollán Miklós: *Emberkereskedelem*. Hvg – Orac. Budapest, 2012

Human trafficking: What to do? A practical guide for Healthcare providers, Law Enforcement, NGOs& Border Guards. Published by Payoke with the financial support of the European Commission DG Home ISEC Programme 2010

Johannes Hoffman: *Menschenhandel. Beziehungen zur Organisierter Kriminalität und Versuchhe der Strafrechtliche Bekämpfung*. Lang, Frankfurt 2002 282. oldal

Kajsa Claude: *Targeting the sex buyer. The swedish example: stopping prstitution and trafficking where it all begins*. Swedish Institute, 2011

Kiss Zsigmond: *A személy elleni bűncselekmények*. Hvg-Orac, Budapest 1999

Kun Attila: *A multinacionális vállalatok szociális felelőssége – a CSR-alapú önszabályozás kontra (munkajogi) szabályozás* Ad Librum Kiadó 2009.

Magyarországi hajléktalanügyi országos jelentés. Hajszolt Egyesület. Győr, 2003.

Practical tool for first level identification of victims of human trafficking for forced begging and illicit activities. European Commission DG Home Affairs. Publications Office of the European Union. Luxembourg 2013

Practical tool for first level identification of human traffickin for labour exploitation. European Commission DG Home Affairs. Publications Office of the European Union. Luxembourg 2013

Rijken: *Trafficking in persons: Prosectuion from an European perspective.* T.M.C. Asser Press, The Hague. 2003

Tamási Erzsébet: *Egy törvény exportja. A prostitúció szabályozásának svéd modellje.* Budapest, Jogi Szemle folyóirat megjelenés dátuma: 2011.12.15

Vida Mihály: *A szabadság és az emberi méltóság elleni bűncselekmények.* KJK, Budapest, 1999

Jogforrások

1912. évi LXII. törvénycikk: Fehérkereskedés elleni egyezmény

1933. évi III. törvénycikk: Rabszolgaság elleni egyezmény

1935. évi XX. törvénycikk: Nő- és fehérkereskedés elleni egyezmény

1955. évi 34. törvényerejű rendelet: Prostitúciós emberkereskedés elleni egyezmény

1998. évi LXXXVII. törvény 43§-ához fűzött miniszteri indoklás

2000. évi XLVIII tv. A kényszer – vagy kötelező munkáról, a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 1930. évi 14. ülészakán elfogadott 29. számú Egyezmény kihirdetéséről

2006. évi CII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2012. évi CLXXXI. törvény a Schengeni Információs Rendszer második generációja keretében történő információcseréről, továbbá egyes rendészeti tárgyú törvények ezzel, valamint a Magyar Egyszerűsítési Programmal összefüggő módosításáról

2013. évi XVIII. tv. az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről szóló Egyezmény kihirdetéséről

Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB Tanács kerethatározat felváltásáról 2011. április 5.

Az Európai Unió Tanácsának 2001/220/IB számú kerethatározata a büntetőeljárásban a sértett jogállásáról 2001. március 15

Emberi jogok egyetemes nyilatkozata

Egyesült Nemzetek Szövetsége dokumentum: Report of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women

ILO Global Estimate of Forced Labour 2012: Results and Methodology, ILO, Genova 2012

Internetes források

<http://hir24.hu/élet-stilus/2013/09/04/megvadultak-a-piros-lampas-negyed-lanyai/> (letöltve: 2014.10.20.)

<http://hungary-hu.nlembassy.org/news/2014/7/a-holland-birosag-4-ev-bortonre-itelt-egy-magyar-allampolgart-kizsakmanyolaser.html> (letöltve: 2014.10.20.)

<http://hdl.handle.net/2437/3068> (letöltve: 2014.10.20.)

<http://www.police.hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/nemetorszagban-futtattak-noket> (letöltve: 2014.10.20.)

<http://emberkereskedelem.kormany.hu/download/4/e1/a0000/Lakossagi%20hirlevel.pdf> (letöltve: 2014.10.27.)

<http://forrasradio.hu/ujabb-magyar-emberkereskedeket-fogtak-angliaban> (letöltve: 2014.10.27.)

http://hvg.hu/tudomany/20080302_feleseg_rendeles_tarksereses_urkajna_oros/ (letöltve: 2014.10.27.)

<http://www.police.hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/noket-adtak-el-kulfoldre> (letöltve: 2014.10.27.)

<http://www.mon.hu/tucatnyian-bortonben-gyerekkereskedelem-miatt-sanghajban/> (letöltve: 2014.10.20.)

http://www.hetek.hu/kulfold/201207/gyermekkereskedelem_kinai_modra (letöltve: 2014.10.20.)

<http://www.hirado.hu/2014/07/14/gyermekmunka-miatt-felfuggesztette-egyik-kinai-beszallitojat-a-samsung/> (letöltve: 2014.10.20.)

<http://www.pecsiujsag.hu/pecs/hir/helyi-hireink/rabszolgakkent-dolgoztatott-hajlektalanokkal-vagatjak-ki-a-pecsi-erdoket-a-fatolvajok> (letöltve: 2014.10.20.)

http://www.itelotabla.hu/fileadmin/fajlok/fovaros/2009/BK_2009_1.pdf (letöltve: 2014.10.20.)

Hrabovszki Zoltán: *Az emberkereskedelemmel kapcsolatos ítékezésben a Fővárosi Ítéltáblán felmerülő gyakorlati tapasztalatok* (letöltve: 2014.10.20.)

<http://schengen.magyarorszag.hu/tortenet.html> (letöltve: 2014.10.20.)

http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/--declaration/documents/publication/wcms_182004.pdf (letöltve: 2014.10.20)

http://www.ilo.org/public/english/standards/declaration/declaration_hungarian.pdf (letöltve: 2014.10.20.)